

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
UNIVERZITA KARLOVA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

***DEN UČITELKY V MATEŘSKÉ
ŠKOLE***

Kateřina Machovičová

Vedoucí práce: PhDr. Dana Bittnerová Csc.

Praha 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla všechnu literaturu, kterou jsem k jejímu vytvoření použila. Tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím se zveřejněním této práce v tištěné či elektronické podobě.

V Praze, dne 12.9. 2012

Kateřina Machovičová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat paní PhDr. Daně Bittnerové Csc., vedoucí mé bakalářské práce, za její čas, který mi věnovala při konzultacích a za všechny cenné rady, které mi poskytla. Dále bych chtěla poděkovat mé rodině a blízkým za podporu, která mi napomohla celé bakalářské studium zvládnout. Můj dík patří rovněž paní učitelce a jejím kolegyním z mateřské školy, se kterými jsem při výzkumu spolupracovala.

Obsah

1.	Úvod	5
2.	TEORETICKÁ ČÁST	6
2.1.	Mateřská škola	6
2.2.	Předškolní vzdělávání	6
2.2.1.	Cíl předškolního vzdělávání	7
2.2.2.	Obsah předškolního vzdělávání	8
2.3.	Učitelka MŠ	8
2.3.1.	Kompetence učitelky MŠ	9
2.3.2.	Činnosti učitelky MŠ	12
3.	EMPIRICKÁ ČÁST	15
3.1.	Metodologie	15
3.1.1.	Charakteristika MŠ, kde se výzkum uskutečnil a účastníků výzkumu	17
3.1.2.	Etika výzkumu	18
3.1.3.	Kvalita výzkumu	18
3.1.4.	Způsob analýzy dat	19
3.2.	Interpretace dat	20
3.2.1.	Zázemí	20
3.2.2.	Popis modelového dne učitelky MŠ	22
3.2.2.1.	Den učitelky MŠ s ranní službou	22
3.2.2.2.	Den učitelky MŠ s odpolední službou	57
3.2.3.	Činnosti učitelky MŠ, které nejsou součástí jejího běžného pracovního dne.....	63
3.2.4.	Interpretace profese učitelky MŠ paní učitelkou Lindou Šafránkovou	65
4.	Závěr	68
5.	Seznam použitých zdrojů	70

1. Úvod

Téma této bakalářské práce zní „Den učitelky v mateřské škole“. Pojednává o tom, jak vypadá běžný pracovní den jedné konkrétní paní učitelky v mateřské škole a také o tom, jak ona sama vnímá svou profesi a interpretuje zkušenost být učitelkou v mateřské škole.

Výzkum je kvalitativní povahy. Tuto bakalářskou práci lze zařadit do teoreticko-metodologického přístupu k výzkumu školy, který se nazývá školní etnografie. Je založena na empirickém výzkumu a pobytu v terénu nahlíží školní realitu zevnitř. Vychází ze sociokulturní antropologie a sociologie.

Tato práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. V teoretické části charakterizují mateřskou školu, jakožto působiště učitelky mateřské školy, dále předškolní vzdělávání, jehož je učitelka mateřské školy nositelem. Poté uvádím některé charakteristiky učitelky mateřské školy, popisují kompetence, kterými by měla disponovat a především uvádím činnosti, které by dle autorů odborné literatury měla uskutečňovat a požadavky na ni, jež by měla naplňovat. V empirické části popisují metodologii a interpretují výzkumem získaná data. Výzkum jsem provedla pomocí kombinace dvou techniky sběru dat, a to zúčastněného a polostrukturovaného rozhovoru. Páteří empirické části práce je popis modelového dne učitelky mateřské školy, v němž uvádím činnosti, které tato učitelka skutečně vykonává a pro ilustraci popisují typické situace, jež paní učitelka při těchto činnostech prožívá. Dále jsem popsala, jak paní učitelka interpretuje svou zkušenost být učitelkou MŠ a v závěru práce jsem se pokusila na základě výzkumu zodpovědět otázku, zda učitelka MŠ ve skutečnosti vykonává všechny činnosti a naplňuje všechny požadavky, jež jí odborná literatura předepisuje.

Charakter současného předškolního vzdělávání a mateřské školy je ovlivněn změnami, které nastaly po roce 1989¹. Politické změny, jež se v naší společnosti odehrály, výrazně přispěly ke změnám ve vzdělávací politice². Z toho důvodu jsem k vypracování teoretické části práce využívala literaturu, která vznikla po r. 1989.

¹ KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 85.

² VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 13.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. Mateřská škola

Mateřská škola (dále MŠ) je předškolní vzdělávací instituce, ve které se uskutečňuje výchova a vzdělávání dětí ve věku tří až šesti (pokud je dítěti doporučen odklad, tak do sedmi) let, před nástupem povinné školní docházky.

Školským zákonem je vymezena jako škola v pravém slova smyslu, zatímco dříve byla chápána jen jako výchovné zařízení. MŠ je dnes součástí školského systému (dle školského zákona³) a tvoří jeho první stupeň, který je členěn na druhy škol, jež na sebe hierarchicky navazují.

Existuje více typů MŠ. Většinu tvoří tzv. běžné MŠ, které zřizuje stát (nejvíce MŠ zřizují obce (98,4%).⁴ Dalšími typy MŠ jsou soukromé, církevní a alternativní (např. Waldorfská MŠ či MŠ Marie Montessori) MŠ.⁵

Mateřská škola se organizačně dělí na třídy, jež jsou uspořádané buď na principu věkové homogenity a jsou v nich zařazeny děti stejného věku, nebo věkové heterogenity, kdy jsou ve třídě děti různého věku.⁶

2.2. Předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání je vzdělávací proces realizovaný v mateřské škole a řízený pedagogem.⁷ Pojem předškolní vzdělávání zahrnuje oblast výchovnou i vzdělávací a odborná literatura pro něj užívá rovněž označení předškolní výchova.⁸ Předškolní vzdělávání je označováno jako preprimární, neboť je dle školského zákona v rámci vzdělávacího systému stupněm před základním vzděláváním, které je nazváno primárním vzděláváním a které je povinné.⁹

Předškolní vzdělávání se řídí vzdělávacím dokumentem s názvem Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV), který byl vytvořen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy roku 2001 (aktualizován 2004) a od roku 2005 je uplatňován v praxi.¹⁰ RVP PV je tzv. kurikulární dokument neboli projekt či plán

³ Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání č. 561/2004 Sb.

⁴ PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 74.

⁵ KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 71.

⁶ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 7.

⁷ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 47.

⁸ ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola: Teorie a praxe I*, s. 107.

⁹ PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 56.

¹⁰ PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 71.

záměrného vzdělávacího působení. RVP PV stanovuje hlavní cíle předškolního vzdělávání, rámcový vzdělávací obsah, požadavky, podmínky a pravidla, která jsou závazná pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku, jež je uskutečňované ve vzdělávacích institucích, zařazených do sítě škol a školských zařízení.¹¹ Běžné MŠ se řídí podle RVP PV a MŠ založené na soukromé či církevní bázi mají své alternativní vzdělávací programy, které však respektují požadavky RVP PV.¹²

Každá MŠ je povinna v souladu s požadavky vymezenými v RVP PV a konkrétními podmínkami školy vypracovat svůj vlastní školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále ŠVP PV)¹³, jenž je pak základním pedagogickým dokumentem a podle vzdělávací nabídky, která je v něm uvedena, dochází v konkrétní MŠ ke vzdělávání dětí. Mohou být také vytvářeny třídní vzdělávací programy (dále TVP PV), což však není povinné.¹⁴

2.2.1. Cíl předškolního vzdělávání

Záměrem předškolního vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu, zajišťovat odbornou péči o dítě, vést dítě k péči o své zdraví, poskytovat vzdělávání předškolních dětí a utvářet předpoklady pro pokračování ve vzdělávání, uskutečňovat druhotnou socializaci dítěte a v rámci té vést dítě k osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost a připravit tak dítě na život ve společnosti.¹⁵

RVP PV určuje tyto vzdělávací cíle v podobě výstupů, tj. toho co by mělo dítě na konci předškolního vzdělávání umět, co by si mělo osvojit. Jsou označeny jako tzv. klíčové kompetence a jedná se o soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot. Měly by být pro dítě užitečné a prakticky využitelné.¹⁶ Dítě by mělo na konci svého předškolního období získat věku přirozenou fyzickou, psychickou a sociální samostatnost¹⁷ a schopnosti působit ve svém okolí.¹⁸

¹¹ PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 74.

¹² PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 147.

¹³ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 47.

¹⁴ PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 147.

¹⁵ ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 119.

SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 11.

¹⁶ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 9.

¹⁷ ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 110.

¹⁸ ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 119.
SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 11.

Dobré a dostatečné základy kompetencí, jež jsou položeny v předškolním věku mohou být příslibem dalšího příznivého rozvoje a vzdělávání dítěte a naopak nedostatečné základy mohou být brzdou, která může na počátku životní a vzdělávací cesty dítě znevýhodňovat.¹⁹

Předškolní vzdělávání má své zvláštnosti, které vycházejí zejména z doposud nehotových a postupně se rozvíjejících osobnostních struktur dítěte předškolního věku a z jeho přirozených potřeb, a maximálně se jim přizpůsobuje.²⁰ Využívá osobnostně orientovaný model vzdělávání, dle kterého by měl být podněcován harmonický rozvoj celé osobnosti dítěte, a to v souladu s jeho individuálními schopnostmi a možnostmi.²¹ Osobnostně orientovaný model založený na integrovaném přístupu ke vzdělávání, jehož snahou je přiblížit vzdělávání předškolních dětí co nejvíce jejich mentalitě, vzdělávacím potřebám a možnostem.²²

2.2.2. Obsah předškolního vzdělávání

Obsah předškolního vzdělávání je pojat rámcově, tj. vymezen pouze všeobecně.²³ Vzdělávací obsah je členěn do pěti vzdělávacích oblastí, přičemž každá z nich je zaměřena na určitou stránku rozvoje dítěte. V rámci každé z nich je vymezen její záměr, specifické cíle, vzdělávací nabídka a očekávané výstupy (dílní kompetence). Tyto oblasti jsou však v praxi vzájemně propojené, neboť jejich obsahy se navzájem prolínají.²⁴

Obsah v ŠVP PV či TVP PV je uspořádán do integrovaných bloků, jež se vztahují k určitému tématu.²⁵ Dítě na základě integrovaného způsobu výuky vnímá svět v přirozených souvislostech, získává ucelenější a reálnější pohled na svět a aktivní přístup k němu.²⁶

2.3. Učitelka MŠ

Učitelka MŠ je nositelem předškolního vzdělávání, uskutečňuje jej a řídí v instituci MŠ. Učitelka MŠ může být označována také pojmem předškolní pedagog.

Učitelka MŠ patří do socioprofesionální skupiny učitelů. Učitel bývá definován jako jeden ze základních činitelů výchovně-vzdělávacího procesu, který je profesionálně kvalifikovaným

¹⁹ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 12.

²⁰ ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola: Teorie a praxe I*, s. 65.

²¹ Dle RVP PV je úroveň kompetencí, jíž by mělo dítě dosáhnout na konci docházky do mateřské školy pouze ideálem a většina dětí k ní nedospěje. Úkolem předškolního vzdělávání však není dovést dítě k osvojení této úrovně, ale podporovat jeho individuální rozvojové možnosti a umožnit dítěti dospět k takové úrovni osobního rozvoje, která je pro něj individuálně dosažitelná.

²² ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola: Teorie a praxe I*, s. 124.

²³ ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola: Teorie a praxe I*, s. 123.

²⁴ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 15.

²⁵ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 9.

²⁶ ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola: Teorie a praxe I*, s. 124.

pedagogickým pracovníkem a je zodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu.²⁷ Profesní aktivita učitelů zahrnuje předávání poznatků, postojů a dovedností, jež jsou specifikovány ve formálních kurikulárních dokumentech, žákům ve vzdělávacích institucích.²⁸ Podstata učitelství spočívá ve vykonávání činností, jejichž smyslem je působit na chování, přesvědčení a citění žáků a předávat jim znalosti, dovednosti a návyky, které byly vytvořeny kulturou předchozích generací²⁹, což zajišťuje kontinuitu společnosti.³⁰ Termín učitelka se oficiálně používá pouze k označení učitelek mateřských škol.³¹

Kategorie učitelů MŠ je z celkového počtu učitelů v ČR (v roce 2001 150 601 fyzických osob) zastoupena 17%.³² V učitelské profesi převažují ženy (v roce 2007 75,3% žen z celkové populace učitelů v ČR), přičemž v profesní skupině učitele MŠ tvoří ženy mezi učitelky 99,9%.³³

V České republice mohou získat učitelky MŠ kvalifikaci k vykonávání této profese trojím způsobem³⁴: vysokoškolským vzděláním³⁵, vyšším odborným a středním vzděláním s maturitní zkouškou. Nejrozšířenější typ profesní přípravy je střední odborné vzdělání a tento kvalifikační předpoklad splňuje 95% učitelek MŠ.³⁶ V poslední době se u nás proklamuje požadavek, aby se všeobecně zavedla vysokoškolská cesta profesní přípravy pro všechny učitelky MŠ.³⁷

2.3.1. Kompetence učitelky MŠ

Učitelka MŠ by měla mít podle autorů odborné pedagogické literatury tzv. pedagogické kompetence. Pojem kompetence se nejčastěji užívá ve smyslu způsobilost, schopnost, dovednost, příslušnost nebo pravomoc.³⁸ Profesní kompetence jsou je možné definovat jako soubor odborných a osobnostních předpokladů, které jsou nezbytné pro výkon učitelky profese a které by měli učitelé získávat studiem, ale pak by je měli dále rozvíjet v průběhu profesionalizace, tj. při vlastním výkonu učitelky povolání.³⁹

²⁷ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 271.

²⁸ PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 396.

²⁹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 272.

³⁰ NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*, s. 11.

³¹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 271.

³² PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 396.

³³ PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 396-397.

³⁴ Dle §6 zákona č. 563/2004 Sb.

³⁵ Na pedagogických fakultách v bakalářském studiu (Obor učitelství pro mateřské školy), přičemž na Univerzitě Karlově lze studovat též v magisterském studiu (obor Pedagogika předškolního věku)

³⁶ PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 74.

³⁷ PRŮCHA, J. *Učitel : Současné poznatky o profesi*, s. 101

³⁸ VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 25.

³⁹ PRŮCHA, J. *Učitel : Současné poznatky o profesi*, s. 107

Jsou vytvářeny klasifikace kompetencí, jež by měly odpovídat požadavkům na profese učitele. U nás je navrhli např. V. Švec (1999), Z. Helus (2001) či J. Vašutová (2001) a ze zahraničních autorů to byl např. Ch. Kyriacou (1996).⁴⁰ Tyto kompetence jsou vymezeny pro učitele obecně (ty však lze užít při určitých změnách i pro učitelku MŠ), kompetence učitelky MŠ vypracovala J. Vašutová v rámci návrh profesního standardu.⁴¹

Kompetence učitelů obecně bývají obvykle vymežovány ve třech hlavních složkách, a to jako osobnostní kompetence, předmětové kompetence a profesně pedagogické kompetence.⁴²

V rámci osobnostní kompetence by měla být učitelka psychicky odolná vůči náročným životní situacím,⁴³ mít přiměřenou frustrační toleranci.⁴⁴ Měla by být psychicky vyrovnaná.⁴⁵ Měla by být též fyzicky zdatná.⁴⁶ Měla by mít vysokou míru osobní zodpovědnosti za pokrok žáků a vzdělávací výsledky školy. Učitelka by měla být správným způsobem motivovaná k vykonávání své profese a angažovaná v ní.⁴⁷ Základem pro vykonávání profese učitelky v MŠ je schopnost mít rád děti a citově se angažovat.⁴⁸ Měla by být schopna učit druhé a ovlivňovat je výchovou. Měla by být morálně vyspělou osobností, která se vyznačuje tvořivostí, autentičností, svobodou a všestranností. Měla by mít morální kvality člověka, jež dovede působit na formování postojů a hodnotové orientace dětí. Měla by mít smysl pro čestnou hru a být schopna přiznat omyl. Osobnostní kvalitu učitelky charakterizují také všeobecný rozhled (kulturní, politický) a zájmy.⁴⁹ Dále by učitelka měla být trpělivá, tolerantní, měla by být schopna sebekontroly, být flexibilní, sebejistá, důsledná, empatická. Měla by mít kritické myšlení. Měla by být schopna iniciovat změny, řešit problémy, dohodnout se na základě kompromisu. Měla by být sociabilní, být schopna spolupracovat, chovat se asertivním způsobem. Měla by dokázat řídit činnost skupiny.⁵⁰

Oborová neboli předmětová kompetence vyjadřuje požadavek kvality a kvantity profesních znalostí učitele v disciplínách, jež se vztahují k vyučovacím předmětům v rozsahu, který odpovídá druhu a stupni školy, pro který je učitel obecně připravován. Předmětová

⁴⁰ ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 126.

⁴¹ VAŠUTOVÁ, J. in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 129-131.

⁴² VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 26.

⁴³ VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 26.

⁴⁴ KOHOUTEK, R., et al. *Základy pedagogické psychologie*, s. 72.

⁴⁵ VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 26.

⁴⁶ VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 26.

⁴⁷ KOHOUTEK, R., et al. *Základy pedagogické psychologie*, s. 32.

⁴⁸ KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 120.

⁴⁹ VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 26.

⁵⁰ KOHOUTEK, R., et al. *Základy pedagogické psychologie*, s. 32.

kompetence nezahrnuje jen znalost obsahu, ale také ovládání metodologie poznávání a zkoumání v příslušných vědních oborech a schopnost transformace vědního poznání do vyučovacích předmětů (dovednost tvořivé didaktické transformace⁵¹). Patří sem rovněž dovednost integrace nových poznatků a postupů a vyžaduje interdisciplinární přístupy a myšlení jak v kontextu vzdělávání žáků, tak vlastního profesního rozvoje. Předmětová kompetence je podmínkou pro rozvoj profesně pedagogických kvalit učitele.⁵² Učitelka MŠ by měla mít multidisciplinární naukové znalosti (literární, matematicko-přírodovědné a vlastivědné) a dále teoretických i praktických dovedností v múzických předmětových oblastech a výchovných předmětech (výtvarná a tělesná výchova) a schopnosti uživatelského ovládání informačních a komunikačních technologií.⁵³

Profesně pedagogická kompetence se vztahuje k výchovné a vzdělávací práci učitele. První složkou této kompetence je systém teoretických aplikovaných znalostí v oblasti pedagogických věd, pedagogické a sociální psychologie, předmětových didaktik a filozofie výchovy a etiky a také znalost školského managementu.⁵⁴ Učitelka MŠ by měla mít znalosti z pedagogiky a psychologie. Měla by ovládat didaktické postupy vhodné pro děti předškolního věku. Jedná se také o dovednost pracovat se vzdělávacím programem pro předškolní stupeň a využívat RVP PV k tvorbě vlastních projektů.⁵⁵

Druhá složka této kompetence zahrnuje dovednosti praktického zvládnutí profesních úkonů učitele a přistupují k nim zkušenosti, jejichž reflexí učitel zdokonaluje svoji práci a rozvíjí sebe sama.⁵⁶ Zahrnují zvláštní dovednosti plánovat a připravovat se na výuku (stanovit cíle, plánovat průběh výuky), dovednosti realizovat výuku, dovednosti řídit výuku, vytvářet příznivé edukační prostředí ve třídě (vhodné klima třídy), motivovat žáky k učení, vyhodnocovat činnost a výkony žáků, dovednost zajistit kázeň, dovednost hodnotit prospěch žáků a dovednost reflexe vlastní práce a evaluace (sebehodnocení), dovednost jednat s rodiči a veřejností aj.⁵⁷

⁵¹ HELUS, Z. in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 126.

⁵² VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 26.

⁵³ VAŠUTOVÁ 2001 in Šmelová, *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 129-131.

⁵⁴ VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 26.

⁵⁵ VAŠUTOVÁ 2001 in Šmelová, *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 129.

⁵⁶ VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 26.

⁵⁷ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 163. KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 23.

2.3.2. Činnosti učitelky MŠ

Činnosti, jež má učitelka MŠ ve své profesi vykonávat učitelky MŠ jsou vymezeny zákonnými předpisy. V rámci těch jsou stanoveny tři základní složky činností učitelké profese, tj. edukace (čili výchova a vzdělávání), příprava na edukaci a sebevzdělávání.⁵⁸ Podrobněji je náplň činností učitelky MŠ stanovena v Pracovním řádu.

Pro učitelky MŠ je určen rozsah vyučovacích hodiny, jež mají na výkon své profese vynakládat. Jedná se o 31 vyučovacích hodin týdně. Tento údaj se však jeví nižší než běžná pracovní doba většiny profesí. Učitelky totiž vykonávají mimo přímou vzdělávací práci další činnosti, které s jejich profesí souvisí⁵⁹

Od učitelky MŠ je vyžadováno, aby předškolní vzdělávání uskutečňovala za podmínek, jež jsou též stanoveny zákonnými předpisy⁶⁰ a jsou rozpracovány v RVP PV. V RVP PV jsou vymezeny i odborné činnosti, které by měla učitelka MŠ zvládnout.

Učitelka MŠ vykonávat následující činnosti⁶¹:

1. pedagogické činnosti

Tyto činnosti lze rozdělit do tří etap, jimiž jsou plánovací činnosti, praktické činnosti a hodnotící (evaluační) činnosti.⁶² Při plánovacích činnostech se učitelka připravuje na praktické činnosti a vychází při tom především ze vzdělávacího programu ŠVP PV, případně TVP PV.⁶³ Při praktických činnostech učitelka uskutečňuje výchovně-vzdělávací práci s dětmi. V rámci té pokládají autoři odborné literatury za významné především individuální přístup k dětem⁶⁴, respektování potřeb dětí a pomoc při jejich naplňování⁶⁵, uplatňování demokratického výchovného stylu⁶⁶, vytváření a udržování kázně⁶⁷ a uplatňování forem a metod vhodných pro předškolní vzdělávání⁶⁸. Hodnotící (evaluační) činnosti jsou konečnou etapou pedagogických činností. Měly by být prováděny pravidelně a systematicky. Výsledky hodnocení by měly být smysluplně využívány v praxi, neboť slouží jako zpětná vazba pro

⁵⁸ PRŮCHA, J. *Učitel : Současné poznatky o profesi*, s. 34.

⁵⁹ PRŮCHA, J. *Učitel : Současné poznatky o profesi*, s. 33

⁶⁰ Především se jedná o Školský zákon (Zákon č. 564/?? O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

⁶¹ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

⁶² VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 20.

⁶³ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 45.

⁶⁴ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 8

⁶⁵ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 33.

⁶⁶ KOHOUTEK, R., et al. *Základy pedagogické psychologie*, s. 73.

⁶⁷ KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 26.

⁶⁸ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 8.

zkvalitnění dalších činností⁶⁹, a učitelka na jejich základě projektuje další výchovně-vzdělávací práci⁷⁰. Učitelka MŠ by měla v rámci hodnotících činností provádět hodnocení dětí. Dále by měla být schopna tzv. sebereflexe neboli hodnocení sebe sama⁷¹ a svou pedagogickou činnost⁷².

2. sociálně- pečovatelské činnosti

Tyto činnosti jsou úzce spojené s pedagogickými činnostmi učitelky a učitelka by je měla uskutečňovat při výchovně vzdělávací práci s dětmi.⁷³ Učitelka by měla v rozsahu potřeb dětí zajišťovat odbornou péči o děti.⁷⁴ Měla by učit děti stolovat, pomáhat při oblékání,⁷⁵ vést je k čistotě, podporovat je při hygienických úkonech. Měla pečovat o zdraví dítěte.⁷⁶ Učitelka MŠ by měla zajišťovat bezpečí dětí⁷⁷, chránit dítě před nebezpečím.⁷⁸

3. provozně organizační činnosti

Mezi provozně-organizační patří zajištění provozu třídy, organizace průběhu dne, organizace aktivit dětí, pomoc při zajišťování mimoškolních aktivit,⁷⁹ přebírání a vydávání dětí a denní komunikace a styk s rodiči dětí.⁸⁰ Lze sem zařadit také operativní činnost, jež je buď běžnou součástí práce učitelky (např. suplování za kolegy, účast na poradách učitelského sboru) nebo se jedná o nárazové činnosti spojené s akcemi školy (např. akademie, sportovní soutěže či školní výlety).⁸¹ Je možné sem zařadit rovněž tzv. koncepční činnost, při níž by měla by učitelka promýšlet, jak inovovat a zkvalitnit různé aspekty MŠ a předškolního vzdělávání.⁸²

⁶⁹ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 8.

⁷⁰ VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 20.

⁷¹ VAŠUTOVÁ, J. in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. , s. 131.

⁷² BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89

⁷³ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89

⁷⁴ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 45.

⁷⁵ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

⁷⁶ TOMANOVÁ in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 122.

⁷⁷ VAŠUTOVÁ, J. in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn*, s. 122.

⁷⁸ TOMANOVÁ in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 122.

⁷⁹ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

⁸⁰ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

⁸¹ VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 21.

⁸² VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 21.

4. činnosti zaměřené na spolupráci

Učitelka MŠ by měla být schopna spolupracovat⁸³ se všemi členy pracovní skupiny v MŠ (provozní zaměstnanci, kolegyně učitelky, ředitelka) v MŠ, a především s kolegyní učitelkou, s níž pracuje v jedné třídě.⁸⁴ Učitelka by měla spolupracovat rovněž s rodiči dětí.

Učitelka MŠ spolupracuje také s pedagogicko-psychologickou poradnou, se zdravotnickým zařízením, se základní uměleckou školou⁸⁵, základní školou, sponzory či veřejností.⁸⁶

5. administrativní činnosti

Učitelka by měla ovládat základní administrativní úkony spojené s výkonem své profese.⁸⁷ Jedná se především o vedení agendy žáků:⁸⁸ evidenční listy dětí (záznamy hodnocení a osobnostního rozvoje), docházka dětí, vedení přehledu výchovné práce, výkaznictví a korespondence, finanční účtování různých aktivit a podávání zpráv a podkladů pro vedení školy⁸⁹, evidence zařízení třídy a inventarizace.⁹⁰

6. sebevzdělávací činnosti

Učitelka MŠ měla by sledovat vývoj a inovace ve svém oboru⁹¹ a dokázat flexibilně reagovat na nové podmínky. Měla by analyzovat své vlastní vzdělávací potřeby a naplňovat je sebevzdělávacími činnostmi,⁹² individuálním či organizovaným vzděláváním.⁹³

7. další činnosti

Další činnosti učitelky MŠ mohou být ty, jež jsou určeny ředitelkou školy, jako například péče o knihovnu, foto- a videodokumentace, CO.⁹⁴

Učitelka MŠ může též zastávat další funkci, z které jí vyplývají povinnosti. Může se stát například zástupkyní ředitelky

⁸³ VAŠUTOVÁ, J. in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn*, s. 131.

⁸⁴ KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 121.

⁸⁵ TOMANOVÁ in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 122.

⁸⁶ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

⁸⁷ VAŠUTOVÁ, J. in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn*, s. 131.

⁸⁸ VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 21.

⁸⁹ VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 21.

⁹⁰ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

⁹¹ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

⁹² SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 45.

⁹³ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

⁹⁴ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

3. EMPIRICKÁ ČÁST

3.1. Metodologie

Téma tohoto výzkumu zní „Den učitelky MŠ“. Účelem neboli cílem výzkumu Cílem výzkumu je zjistit, jak probíhá běžný den jedné konkrétní učitelky MŠ a jaké činnosti učitelka během tohoto dne vykonává a také pochopit důvody jejího jednání a porozumět, jak svou profesi interpretuje.

Tento výzkum je založen na kvalitativní strategii, neboť ta umožňuje dané problematice porozumět a do hloubky ji poznat. Jejím cílem je porozumět sociální realitě, získat vhled do co největšího množství dimenzí daného problému, pochopit jednání lidí v sociálních situacích a vše toto interpretovat co nejvhodnějším způsobem.⁹⁵

Tuto práci by bylo možné zařadit do teoreticko-metodologického přístupu k výzkumu školy, který se nazývá školní etnografie. Je založen na empirickém výzkumu a pobytu v terénu a nahlíží školné realitu zevnitř. Využívá etnografického popisu.

V rámci tohoto výzkumu jsem se zaměřila pouze na jednu konkrétní učitelku MŠ a tento výzkum by proto mohl být označen rovněž jako případová studie.⁹⁶

Na základě formulace cíle výzkumu jsem si položila následující výzkumné otázky:

1. Jak vypadá běžný pracovní den učitelky MŠ ve státní MŠ v Praze?
2. Jaké činnosti učitelka MŠ během svého běžného pracovního dne vykonává?
3. Naplňuje ve skutečnosti daná učitelka MŠ v rámci svého běžného pracovního dne všechny požadavky a vykonává všechny činnosti, jež pro učitelku MŠ předepisuje odborná literatura?
4. Jak učitelka MŠ interpretuje svou zkušenost být učitelkou MŠ?

Jako techniky sběru dat jsem použila zúčastněné pozorování⁹⁷ a kvalitativní polostrukturovaný rozhovor⁹⁸. Kombinaci těchto dvou technik jsem zvolila proto, aby tak mohly být propojeny dvě perspektivy pohledu na den učitelky MŠ a její profesi, má perspektiva výzkumníka a perspektiva paní učitelky MŠ.

⁹⁵ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*, s. 50.

⁹⁶ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*, s. 104.

⁹⁷ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*, s. 193.

⁹⁸ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*, s. 174.

Paní učitelka se stala mým „dveřníkem“ (gatekeeperem) a umožnila mi přístup do terénu.

Zúčastněné pozorování proběhlo ve fázích, jimiž bylo popisné pozorování, fokusované pozorování, selektivní pozorování.⁹⁹ Během zúčastněného pozorování jsem uskutečňovala neformální rozhovory s paní učitelkou MŠ. Ptala jsem se na skutečnosti, jež mi nebyly zcela jasné, nebo když jsem chtěla znát názor paní učitelky o tom, proč jedná daným způsobem. Paní učitelka byla velmi vstřícná a sama mi vysvětlovala některé záležitosti, o kterých si myslela, že jsou významné.

Během zúčastněného pozorování jsem si vedla do papírového sešitu terénní poznámky o pozorovaném dění v terénu, prostředí, lidech, jednání lidí apod. Další poznámky se týkaly mých interpretací a úvah o to, co jsem pozorovala. Do téhož sešitu (kvůli praktičnosti v terénu) jsem si odděleně vedla terénní deník, do nějž jsem zaznamenávala mé dojmy, emoce, stavy apod. při uskutečňování výzkumu. Poznámky byly stručné a heslovité a po ukončení každého dne zúčastněného pozorování jsem je vždy co nejdříve zapisovala do počítače a rozvíjela je doplňováním o informace, jež jsem si zapamatovala.

Polostrukturovaný rozhovor jsem uskutečnila až po ukončení zúčastněného pozorování. Ptala jsem se na určitá témata, která jsem si během analýzy dat z pozorování vytypovala. Ta se týkala především činností, jež paní učitelka během pracovního dne vykonává a na její názory ohledně různých aspektů její profese. Paní učitelka mi pak v další části rozhovoru sdělila o své osobě některé informace a svůj životní příběh týkající se její profese.

Terénní výzkum se uskutečnil v době od února do dubna roku 2012 a trval tak tři měsíce. Zúčastněné pozorování probíhalo pravidelně, jednou až třikrát týdně. Uskutečnila jsem sedm pozorování dne s ranní službou a šest počet pozorování dne s odpolední službou.

Vzorek jsem vybírala na základě účelového vzorkování. Vzorek pro můj výzkum tvoří pouze jedna učitelka MŠ. Velikost vzorku jsem volila s ohledem na možnost zvládnutí výzkumu v rámci bakalářské práce. Učitelku MŠ, s níž jsem spolupracovala jsem vybrala s ohledem na možnost získání vstupu do terénu, dostupnost MŠ, v níž působí, pro mne a charakteristiku paní učitelky, u níž pro mne bylo významné, aby se jednalo o zkušenou učitelku (alespoň 5 let praxe) a nikoli začátečnici.

⁹⁹ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*, s. 195.

3.1.1. Charakteristika MŠ, kde se výzkum uskutečnil a účastníků výzkumu

MŠ Na Zvonečku a odloučeného pracoviště na Slunečném náměstí

Výzkum se uskutečnil ve třídě na pracovišti na Slunečném náměstí. Jedná se o odloučené (neboli detašované) pracoviště MŠ Na Zvonečku, která se nachází nedaleko a je tak její součástí. MŠ Na Zvonečku je státní MŠ, jejímž zřizovatelem je městská část. Byla založena již roku 1983. je tvořena čtyřmi třídami. Pracoviště Na Slunečném náměstí vzniklo v září roku 2011 z toho důvodu, že v dané lokalitě MŠ chyběla. Je tvořeno pouze jednou třídou. Toto pracoviště je umístěno v jednopatrové budově nevelké rozlohy, jež je obklopena zahradou. Tato budova je poměrně malá, tvoří ji třída a několik malých místností. Oproti jiným MŠ má toto odloučené pracoviště svá specifika. Pracují zde pouze tři zaměstnanci, dvě učitelky a jedna provozní. Toto pracoviště není uzpůsobeno k některým provozním záležitostem, například zde není možné vařit (jídlo se dováží z nedaleké MŠ Krumlovská). Některá z pracovnic tohoto pracoviště musí proto často docházet do MŠ Na Zvonečku.

Účastníci výzkumu

Paní učitelka MŠ Linda Šafránková - Hlavní aktérkou mého výzkumu je paní učitelka MŠ, Linda Šafránková. Je zkušenou učitelkou s praxí 27 let. Narodila se roku 1966 a pochází ze Slovenska. Zde vystudovala střední pedagogickou školu s maturitou. Poté zde nastoupila do místní MŠ jako učitelka. Záhy se vdala a narodily se jí dvě děti. To byl jeden z důvodů, proč nezačala studovat VŠ. S manželem, který je Čech, se roku 1995 odstěhovali do České republiky. Paní Linda zde absolvovala kurz českého jazyka a o rok později nastoupila do jedné MŠ v Praze jako učitelka. Zde byla spokojena do doby, než se změnilo vedení MŠ. Paní učitelka uvažovala o tom, že by mohla změnit místo a jelikož chtěla profesně postoupit výše, zúčastnila se několika konkurzů na ředitelku MŠ, které pro ni nebyly úspěšné. Přemýšlela pak o tom, že změní profesi. Nakonec přijala místo učitelky v MŠ Na Zvonečku. Zde se začala díky své iniciativě a angažovanosti více uplatňovat. Během roku se stala zástupkyní paní ředitelky a za další rok přijala, opět z vlastní iniciativy, místo vedoucí učitelky na odloučeném pracovišti MŠ Na Zvonečku, na Slunečném náměstí. Paní Šafránková má své děti dnes již dospělé. Dříve se věnovala především rodině, ale dnes se může plně věnovat své profesi a sama sobě a svým zájmům.

Paní učitelka Petra Konvalinková - Paní Petra Konvalinková je druhou učitelkou ve třídě na Slunečném náměstí. Je jí 55 let a jako učitelka MŠ pracuje již 35 let. Má pouze tříčtvrteční

pracovní úvazek, a tráví tak ve třídě o méně pracovního času než paní Linda, která má úvazek plný.

Paní provozní Radka Heřmánková - Paní Radka Heřmánková je provozní na pracovišti na Slunečném náměstí. Je jí 35 let. Stará se především o úklid, přípravu jídel a další záležitosti týkající se provozu tohoto pracoviště. Část svého pracovního úvazku má také jako pečovatelka a učitelkám tak vypomáhá při některých činnostech, které jsou organizačně náročné (např. převlékání dětí, výtvarné činnosti) a pečuje též o děti, jimž se přihodí nějaký problém (např. dítě se pozvrací).

Děti ve třídě - Děti je ve třídě na Slunečném náměstí 24. Jedná se o věkově homogenní skupinu dětí (všechny jsou stejně staré). Jsou to nejmladší děti ve věku tři a čtyři roky. Paní učitelka bude mít tyto děti ve své třídě až do doby jejich odchodu na základní školu. Děti jsou také významnými aktéry ve výzkumu dne učitelky MŠ, ale nebudu se na ně podrobněji zaměřovat a budou vystupovat v modelovém dni.

3.1.2. Etika výzkumu

Při provádění výzkumu jsem dbala etických zásad. Od účastníků výzkumu jsem získala poučený (informovaný) souhlas (byl v pasivní podobě, tj. pouze ústní), což znamená, že tyto osoby souhlasily, že se výzkumu zúčastní. Poučila jsem je o tom, že mohou kdykoli z výzkumu odstoupit. S výzkumem byla obeznámena také ředitelka MŠ, která k němu dala povolení. Rodiče a děti ve třídě informovala o mé účasti výzkumu paní učitelka Šafránková sama. Účastníci výzkumu věděli, že jsem student-výzkumník a provádím zúčastněné pozorování. Informovala jsem je o cílech výzkumu a nezatajovala jsem jim žádné informace. Sdělila jsem jim, že zajistím jejich anonymitu a nebudu uvádět informace, jež by vedly k jejich odhalení a že skutečné údaje nebudu nikomu poskytovat. Jména názvy v této práci jsou tudíž smyšlená. Informovala jsem je též o tom, že data získaná výzkumem poslouží ke zpracování bakalářské práce.

3.1.3. Kvalita výzkumu

Z hlediska kvality výzkumu je v rámci kvalitativního výzkumu podstatná jeho validita, tj. jeho důvěryhodnost, hodnověrnost a potvrditelnost.¹⁰⁰

¹⁰⁰ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*, s. 338-340.

Aby byl výzkum důvěryhodný, prováděla jsem jej dostatečně dlouhou dobu. Terénní výzkum jsem uskutečňovala rovněž pravidelně, aby si účastníci výzkumu na mou přítomnost jakožto výzkumníka zvykli a vytvořila se mezi nimi a mnou důvěra. Díky tomu se mohli účastníci výzkumu chovat přirozeně a bylo možné získat nezkrácené informace. Svou práci konzultovala s osobami, jež se na výzkumu neúčastní, aby mi pomohly odhalit problematická místa výzkumu (konzultace jsem prováděla s mou vedoucí bakalářské práce). Data a výsledky analýzy jsem též konzultovala s účastníky výzkumu, především s paní učitelkou Šafránkovou, abych se vyhnula nejasnostem a nepochopením. Využila jsem také triangulace, kdy jsem použila více metod sběru dat. Během práce v terénu jsem se proto snažila uvědomovat si své předsudky, které jsem si přirozeně vytvářela, i když prostředí MŠ, v němž jsem se pohybovala, pro mne bylo zpočátku cizí, a do terénu jsem zavítala bez jakýchkoli předem vytvořených dojmů. Abych si v průběhu výzkumu a především při práci v terénu udržovala přehled o tom, zda se nevzdaluji od cíle výzkumu a neshromažďovala data, jež nejsou relevantní vzhledem k mé výzkumné otázce, používala jsem tzv. Chenailovu olovnici.¹⁰¹

Chtěla bych dodat, že jsem si vědoma toho, že tento výzkum není zobecnitelný na celou populaci učitelek MŠ.

3.1.4. Způsob analýzy dat

S analýzou dat jsem začala již během fáze sběru dat. Zúčastněným pozorováním jsem získala data, jež jsem převedla do podoby textu. Přepsala jsem je do počítače, k čemuž jsem využila program Word. Data jsem poté vytiskla a analyzovala je. Tím jsem se dostávala k různým interpretacím a otázkám, které mne vedly v průběhu dalšího sběru dat. V průběhu analýzy jsem také navrhovala a upřesňovala výzkumné otázky. Se sběrem a analýzou dat jsem pokračovala do okamžiku nasycení dat, kdy jsem již nezískávala žádné nové informace a kdy jsem dospěla k odpovědi na výzkumné otázky.

Analýzu dat jsem uskutečnila prostřednictvím tzv. otevřeného a uzavřeného kódování. Proces kódování má tři navzájem provázané postupy, jimiž jsou segmentace, kódování a poznámkování.¹⁰² Při otevřeném kódování jsem nejprve procházela data a odhalovala v nich určité části textu, jež měly nějaký význam z hlediska cílů výzkumu. Tyto tématické části neboli segmenty jsem poté označovala pomocí kódů.¹⁰³ Následně jsem prováděla

¹⁰¹ CHENAIL, R.J. *Jak srovnat kvalitativní výzkum do latě* (online) (cit.10.9.2012). Dostupné z WWW: <<http://moodle.fhs.cuni.cz/mod/resource/view.php?id=8465>>

¹⁰² HEŘMANSKÝ, M. *Kvalitativní analýza dat* (online) (cit.10.9.2012). Dostupné z WWW: <<http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614>>

¹⁰³ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*, s. 383.

poznámkování, při kterém jsem kódy komentovala, zapisovala jsem poznámky, úvahy a předběžná vysvětlení o datovém materiálu a kódech. Hledala jsem vztahy mezi kódy poznámkování tak nemělo za cíl dodávat nová data, ale propojit několik částí dat.¹⁰⁴ Při uzavřeném kódování jsem k datům v podobě textu přistupovala se seznamem předběžných kódů a jejich definic. Ty jsem si vytvořila na základě odborné literatury.¹⁰⁵ V průběhu analýzy dat jsem si vedla tzv. kódovací knihu, která obsahovala seznam všech kódů a jejich významů.¹⁰⁶

Data z rozhovoru jsem převedla z mluveného projevu zachyceného na diktafonu do podoby textu a použila jsem tzv. komentované transkripcí. Pomocí znaků jsem označovala nápadné příznaky promluvy jako jsou pomlky, zdůraznění, způsoby řeči, smích, apod.¹⁰⁷ Poté jsem tato data rovněž kodovala (viz výše).

3.2. Interpretace dat

3.2.1. Zázemí

V této podkapitole uvádím skutečnosti o zázemí třídy MŠ na Slunečném náměstí, o prostředí MŠ a osobách v tomto pracovišti z pohledu paní učitelky Lindy Šafránkové.

Prostředí pracoviště na Slunečném náměstí

Pracoviště na Slunečném náměstí má na základě toho, že se jedná o odloučené pracoviště svá specifika (viz výše). Paní Šafránková pracovala již na více různých školkách, na takové která byla skutečným obrovským kolosem (měla 11 tříd) i na průměrně velkých MŠ (4-5 tříd). Dle paní Lindy je však i v MŠ se čtyřmi třídami neustálý ruch a koloběh lidí. Paní učitelce velice vyhovuje prostředí na Slunečném náměstí, kde je jen jedna třída a je zde klid a poklidná, téměř rodinná atmosféra, je to taková „rodinná školka uprostřed Prahy“. Také pro děti je dle jejího názoru takové prostředí a atmosféra prospěšná. Paní Linda doufá, že tyto podmínky vydrží nadále a nebudou se kvůli rozšiřování MŠ muset stěhovat jinam. Také třída uvnitř budovy působí velice vlídně a útulně. Vše je světlé a vzdušné. Veškeré vybavení vybírala paní Šafránková sama.

¹⁰⁴ HEŘMANSKÝ, M. *Kvalitativní analýza dat* (online) (cit.10.9.2012). Dostupné z WWW: <<http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614>>

¹⁰⁵ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*, s. 247.

¹⁰⁶ HEŘMANSKÝ, M. *Kvalitativní analýza dat* (online) (cit.10.9.2012). Dostupné z WWW: <<http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614>>

¹⁰⁷ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*, s. 208.

Kolektiv na pracovišti na Slunečném náměstí

Dle paní učitelky Lindy je kolektiv na pracovišti na Slunečném náměstí velice dobrý. Paní učitelky i provozní si spolu velice dobře rozumí, dokáží komunikovat, spolupracovat a vyjít si vstříc. Vládne zde pohoda a přitom se všechna práce udělá tak, jak má. Také vztahy s paní ředitelkou (která však v tomto výzkumu nevystupuje) má paní Linda velice. Paní ředitelka je dle jejího názoru velice kvalitní člověk, který schopně řídí MŠ a navíc je také přívětivou osobou, která je přístupná názorům ostatních a s každým je ochotná promluvit si.

Paní Linda dokáže kvalitní klima v MŠ ocenit, neboť při svém působení na předešlých MŠ zažila klima špatné (autokratické vedení ředitelky a špatný kolektiv učitelek), a proto ví, jak negativně může působit na kolektiv a na práci učitelky MŠ.

Paní učitelka Petra Konvalinková - Dle mínění paní učitelky Lindy je potřeba, aby k sobě měla učitelka ve třídě takovou kolegyni, která vidí věci stejně. Učitelky v jedné třídě si musí „sednout“, musí táhnout za jeden provaz. Měly by mít přibližně stejný přístup k dětem, čímž se myslí požadavky vůči dětem (dodržování kázně, důslednost učitelky apod.).

Paní Linda se v tomto směru s paní Petrou shodly. Dokáží spolupracovat, shodnout se, komunikovat spolu a jedna na druhou se spolehnout a jedna druhé poradit. Mají přátelský vztah. Paní Linda zažila již také kolegyně, s nimiž měla přístup zcela rozdílný. To je pak pro práci učitelky problematické, neboť je velice obtížné řídit třídu, pokud má každá z učitelek jiné požadavky (především ohledně kázně). Nyní je paní Linda spokojená.

Paní provozní Radka Heřmánková - Paní učitelka Linda vyžaduje, aby provozní odváděla svou práci dobře, protože děti musí být v čistém prostředí a navíc je paní Linda pořádkumilovná. S provozní Radkou je velice spokojená. Paní Radka odvádí svou práci výborně a pečlivě, ve třídě i v celé budově je neustále čisto. Paní učitelka ji nemusí o nic žádat. S paní Radkou se paní Linda vídá každý pracovní den. Mají mezi sebou velice dobrý, přátelský vztah. Paní Linda si paní Radku sama vybrala. Měla totiž ve své třídě v MŠ Na Zvonečku jejího syna a když se otevíralo toto pracoviště na Slunečném náměstí, nabídla jí místo provozní.

3.2.2. Popis modelového dne učitelky MŠ

Pro popis modelového dne učitelky MŠ jsem využila dat získaných zúčastněným pozorováním a dat získaných rozhovorem s paní učitelkou Lindou Šafránkovou. Na základě těch jsem popsala různé obvyklé situace a činnosti v průběhu dne paní učitelky MŠ. K nim jsem vždy připojila informace z odborné literatury, která vymezuje, co by učitelka MŠ dělat měla. Tímto způsobem jsem chtěla dosáhnout hlubšího a plastičtějšího porozumění průběhu dne učitelky MŠ a tomu, jak svou profesi paní učitelka MŠ interpretuje (což zahrnuje například důvody jednání učitelky, co je pro učitelku v její profesi důležité apod.). Mohla jsem si také udělat obrázek o tom, zda paní učitelka vykonává všechny činnosti a naplňuje všechny požadavky, jež jí odborná literatura předepisuje.

Popisují dva modelové dny, den s ranní a den s odpolední službou paní učitelky MŠ. Den s odpolední službou se v mnohém shoduje se dnem s ranní službou, avšak odehrávají se v něm také některé důležité činnosti učitelky MŠ, jež v ranní službě neprobíhají.

Oba dny probíhají na počátku jara, krátce před Velikonocemi.

3.2.2.1. Den učitelky MŠ s ranní službou

Pracovní doba začíná paní učitelce Lindě v den s ranní službou v 7:30 hod. a končí ve 14:00 hod.¹⁰⁸

Příchod učitelky do MŠ a příprava

Paní učitelka přichází do práce vždy zhruba o 10 minut dříve, aby se mohla v klidu připravit předtím, než přijdou první děti. Přijíždí do MŠ svým autem. Musí odemknout branku od areálu pracoviště a poté obejít budovu MŠ. Zde se nachází hlavní vchod. Zde odemká vchodové dveře a budovu „odkódovává.“

Paní učitelka jde nejprve do šatny zaměstnanců, kterou též odemká. Jedná se o malou místnost, z níž vedou dveře do koupelny a na WC zaměstnanců MŠ. Paní učitelka přišla elegantně oblečená, v kabátě, sukni a kozačkách. Převléká do volných plátěných kalhot tmavé barvy, nechává si zdobené fialové tričko a přezouvá se do pantoflí. Toto pohodlné oblečení je pro práci s dětmi vhodnější.

V tu chvíli do šatny přichází paní provozní Radka, která má od budovy také své klíče. Přestože je totiž budova již odemčena, nelze do ní bez klíčů vstoupit. Paní učitelka se s paní Radkou vřele zdraví a přátelsky si povídají. Tykají si. Paní učitelka Linda říká : „Ahoj! To je

¹⁰⁸ Jiné MŠ mají provozní dobu jinou, záleží na tom, jak se dohodne vedení MŠ s úřadem městské části. Např. v MŠ Na Zvonečku je to od 6:45 do 17:00.

venku ale ošklivě, co? A to bylo minulej týden tak hezky.“ Paní učitelka je většinou velice dobře naladěná, rozdává úsměvy a dobrou náladu. Je vidět, že mají obě ženy dobrý vztahy a rozumějí si. Nejedná se jen o vztah založený na zdvořilostech a nutné komunikaci. Paní učitelka k tomu říká, že mít dobrý vztah s ostatními pracovníky MŠ je velice důležité, neboť vztahy se všemi zaměstnanci v MŠ každého z nich ovlivňují. Pokud má učitelka špatný vztah třeba jen s provozní, už „to není ono.“ Paní učitelka má z předešlých MŠ, kde působila špatné zkušenosti s některými uklízečkami, které nedělaly svou práci dobře a paní učitelka je musela stále na něco upomínat a někdy dokonce raději uklidit sama. Proto je nyní spokojená, že je na tomto pracovišti provozní právě Radka. Paní učitelka si na základě svých zkušeností dokáže vážit pracovníků v MŠ, kteří svou práci odvádí dobře a s nimiž tak může mít dobrý vztah.

Odborná literatura pojednává o vztazích mezi aktéry dění v MŠ jako o součásti tzv. pozitivního klimatu školy. Toto klima je tvořeno prostředím MŠ, kam patří také všichni stálí účastníci dění v MŠ (učitelé, pracovníci ve škole, ředitelka MŠ, ale také děti a rodiče dětí). Ti se podílejí na vytvoření klimatu MŠ a jsou jím také do jisté míry ovlivňováni (i když každý však vnímá klima školy subjektivně).¹⁰⁹ Učitelka by se měla na vytváření pozitivního klimatu podílet, a to například tím, že se bude snažit navazovat a udržovat dobré vztahy se všemi sociálními aktéry dění v MŠ a komunikovat s nimi prostřednictvím efektivní komunikace¹¹⁰ (např. schopnost naslouchat, být autentická, být empatická, asertivní jednání, snaha najít kompromis, upozadit emoce při řešení úkolů, hledání konstruktivního řešení).

Paní učitelka a paní Radka zapisují svůj příchod do sešitu, kde se eviduje docházka zaměstnanců, a který je umístěn na stole v šatně. Jedná se o první administrativní činnost dne učitelky MŠ.

Dle odborné literatury by učitelka MŠ měla ovládat základní administrativní úkony spojené s výkonem své profese.¹¹¹ Jsou ve škole nezbytné a doprovází pedagogickou práci učitelky.¹¹²

Paní učitelka Linda pak vchází do třídy. Třidu jedna velká místnost. Po celé délce stěny, která je naproti dveřím z šatny zaměstnanců, jsou okna. Místnost je pomyslně

¹⁰⁹ PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 292.

¹¹⁰ KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 122.

¹¹¹ VAŠUTOVÁ, J. in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn*, s. 131.

¹¹² VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 21.

rozdělena na dvě části. V levé části místnosti je podlaha pokryta linem. Stojí tu čtyři dětské stolky s židličkami a dva větší stoly pro učitelky a provozní. Tato část místnosti slouží jako jídelna a prostor, kde děti pracují u stolků (např. výtvarné činnosti). Po celé délce stěny, která je naproti dveřím z šatny zaměstnanců, jsou okna. Před stolky u okna stojí magnetická tabule, na níž jsou vyvěšené obrázky, jež se vztahují k tématu, kterému se učitelka s dětmi vždy zhruba týden věnuje. Nyní je to doprava. V části třídy vpravo od dveří je na zemi světlý koberec. Po stranách místnosti jsou skříňky, různé hračky a herní kouty pro děti. Na stěnách jsou obrázky s dětskými motivy. Je tu také dětská kuchyňka a vedle ní malá pohovka. Tato část třídy slouží jako herna pro děti, odehrávají se zde různé činnosti učitelky s dětmi (viz dopolední program) a děti zde po obědě odpočívají v postýlkách.

Na pomyslné hranici mezi těmito dvěma částmi třídy stojí psací stůl učitelky. Paní učitelka Linda je však velice aktivní člověk a ke stolu usedá pouze, když potřebuje provádět nějakou administrativní činnost. Jinak se většinu času přes den pohybuje po třídě.

Paní učitelka Linda ráno po příchodu připravuje MŠ na zahájení dnešního provozu. Všude rozsvěcí a odmyká. Ve třídě otevírá několik oken. Paní Radka zapnula rádio a začíná se svými povinnostmi. Utírá ve třídě prach. Je opravdu svědomitá, neustále uklízí a pečuje o celou budovu. Ve třídě je čisto a uklizeno a působí velice útulně. Paní učitelka se o třídu také stará. Chce, aby se zde především dětem líbilo a aby se zde cítily dobře. Veškeré vybavení vybrala sama, pečuje se o to, aby byl veškerý nábytek, hračky, pomůcky apod. v dobrém stavu a vše vypadalo pěkně. Pokud je nějaká věc rozbitá nebo chybí, paní učitelka ji nechá opravit či doplnit. Dále např. zalévá květiny a má na starosti inventarizaci třídy.

Dle odborné literatury se rovněž prostředí třídy a materiální aspekty třídy a školy podílejí se na utváření zmíněné klimatu školy.¹¹³ Třída by měla být prostorná, útulná, světlá a vzdušná. Měla by být vybavena vhodnými pomůckami, mezi něž patří i estetické vybavení, jež souvisí s typem práce, která se zde odehrává. Základní étos učebny je značně závislý na celkovém étosu školy, avšak učitelka může vzhled své vlastní třídy v mnohém zlepšit. Důležité je udržovat třídu v čistém a upraveném stavu. Učitelka by ji měla před příchodem žáků upravit. To vše napomáhá pozitivnímu duševnímu naladění.¹¹⁴

¹¹³ PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 292.

¹¹⁴ KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s., s. 90-81.

Úprava a péče o estetické prostředí třídy, odpovědnost za inventář třídy, vybavení třídy pomůckami a hračkami patří dle odborné literatury k tzv. provozně-organizačním činnostem učitelky MŠ.¹¹⁵

Ranní volná hra a řízené činnosti

Kolem 7:30 přichází do MŠ první dítě. Paní učitelka slyší ve třídě zvonek a otevírá pomocí telefonu připevněného na zdi, na jehož display vidí obličej zvonícího člověka. Paní učitelka zná všechny rodiče dětí ve své třídě a zdraví maminku: „Dobrý den! Á, Lucinka! Pojdte dál!“ Paní Linda jde do dětské šatny přivítat první příchozí: „Dobrý den! Ahoj Lucinko! Dnes jste tu úplně první!“ Chvíli si tu povídá s maminkou Lucky i s Lucinkou. Maminka paní učitelce předává pro Lucku čisté tepláky. Maminka ale pospíchá, a loučí se. Paní učitelka Linda k tomu poznamenává, že po ránu s rodiči dětí nemůže příliš rozmlouvat, neboť pospíchají do práce nebo někam jinam. Prohodí s nimi proto jen pár slov, některé rodiče pouze pozdraví. Důležité rozmluvy nechává na odpoledne. Pokud s ní však někteří rodiče chtějí mluvit, samozřejmě si s nimi popovídá i déle. Dává všem rodičům neustále najevo svůj zájem, je vstřícná, milá a přátelská. Při ranní komunikaci s rodiči se většinou jedná o nějaké důležité informace ohledně dítěte, které potřebují rodiče paní učitelce sdělit. Týkají se času, kdy rodiče dítě vyzvednou z MŠ (pokud tak nečiní každý den ve stejnou dobu), sdělují paní učitelce, kdo si pro dítě míst nich přijde¹¹⁶, předávají paní učitelce nějaké věci (většinou čisté náhradní oblečení, kalhoty na ven či pyžamo pro dítě, jednou za půl roku také hygienické potřeby a nebo některé věci, o něž učitelka rodiče požádá, jako jsou pamlsky pro děti). Rodiče paní učitelce rovněž sdělují, zda jejich dítě přijde další dny do školky, což paní učitelka potřebuje vědět předem kvůli objednání obědů a dalších jídel. Také informují paní učitelku také o zdravotním stavu dítěte. Sdělují paní učitelce, pokud má či mělo dítě nějaké příznaky nemoci a paní učitelka se na základě toho rozhoduje, zda dítě přijme do třídy nebo jej pošle s rodičem domů či k doktorovi. Pokud se nejedná o závažné příznaky (pokud je to např. jen ranní bolest břicha, mírný kašel apod.) a ve třídě zrovna není rozšířena nějaká choroba, paní učitelka dítě vezme do třídy a v průběhu dne jej sleduje, zda je v pořádku. Pokud by zdravotní stav dítěte zhoršil, paní učitelka by rodičům zatelefonovala, aby si pro dítě přišli. Paní učitelka Linda k tomu dodává, že je nespokojená s chováním některých rodičů, kteří vodí své dítě do MŠ, i když je nemocné. Paní učitelka to většinou ihned zjistí.

¹¹⁵ BEČVÁŘOVÁ, Z. Současná mateřská škola a její řízení, s. 89.

¹¹⁶ Paní učitelka však musí mít od rodičů podepsanou plnou moc k tomu, aby dítě vyzvedl daný člověk. Paní učitelka musí znát jméno a totožnost tohoto člověka. Nesmí předat dítě někomu jinému. Paní učitelka to striktně dodržuje.

K rodičům však přistupuje asertivně a je vlídná. Vysvětlí jim, že se jedná o dobro a zdraví dítěte a doporučí jim odvést dítě k lékaři. Dle názoru paní učitelky Lindy si rodiče často neuvědomují závažnost situace a pochopí teprve, až když si s nimi učitelka promluví.

Odborná literatura řadí denní komunikaci s rodiči a předávání dítěte do tzv. provozně organizačních činností učitelky MŠ.¹¹⁷ Ve vztahu mezi učitelkou a rodiči by měla panovat oboustranná důvěra a otevřenost, vstřícnost, porozumění, respekt a ochota spolupracovat. Učitelka by měla usilovat v rámci komunikace s rodiči o to, aby rodiče získala pro spolupráci a vytvářely se partnerské vztahy mezi školou a rodiči.¹¹⁸

Dobré vztahy s rodiči jsou součástí výše zmíněného pozitivního klimatu školy.

Paní učitelka Linda při příchodu prvního dítěte do třídy začíná s tzv. výchovně-vzdělávací prací. Věnuje se dětem. Vede Lucinku do třídy a ptá se jí: „Tak s čím pak by sis chtěla hrát, Lucinko?“ Lucka si chce hrát v dětské kuchyňce. Paní učitelka tam jde spolu s ní a říká: „Mám vám zavázat zástěru, paní kuchařko?“ Pak si s Lucinkou v kuchyňce hraje.

Dle odborné literatury je přímá práce učitelky s dětmi označena jako tzv. praktická činnost, která spadá pod činnosti pedagogické.¹¹⁹ Touto prací tráví učitelka většinu svého pracovního času.¹²⁰

Paní učitelka Linda říká, že má velmi ráda děti. Dokáže s nimi komunikovat, snížit se na jejich úroveň. Jedná s nimi vlídně a přátelsky. Chce, aby se děti ve třídě cítily dobře. Zdůrazňuje, že je důležité, aby měla učitelka MŠ ráda děti a aby svou profesi dělala s láskou. Říká, že bohužel to není pravidlem a že jsou učitelky MŠ, u kterých tomu tak není. Dělají to povolání proto, že se k němu zrovna dostaly, neboť je nevzali je na jinou, jen na pedagogickou školu, a tak dělají učitelku. Na těch učitelkách je to pak vidět v tom, jak k dětem přistupují. Je znát, že je toto povolání nikdy příliš nebavilo, ale nevěděly co by dělaly za práci, tak dělají toto. Takové učitelky bývají necitelné, jednají s dětmi z patra a nezajímají je problémy dětí.

Také odborná literatura uvádí, že láska k dětem je základem pro práci učitelky MŠ.¹²¹

¹¹⁷ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

¹¹⁸ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 45.

¹¹⁹ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

¹²⁰ VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 20.

Pedagogický styl, resp. způsob, jakým učitelka děti vede, by měl být podporující, sympatizující, projevovat se přímou, vstřícnou, empatickou a naslouchající komunikací učitelky s dětmi.¹²² Jakákoli komunikace učitelky s dětmi, kterou by dítě pociťovalo jako násilí, je nepřijatelná.¹²³ Vztahy mezi učitelkou a dětmi by měly být založeny na vzájemné úctě¹²⁴ a měla by se v nich projevovat důvěra, tolerance, ohleduplnost a zdvořilost, solidarita, vzájemná pomoc a podpora. Učitelka by se měla chovat důvěryhodně a spolehlivě (autenticky).¹²⁵ Učitelka MŠ by měla vytvářet pro děti vhodné prostředí, kde se děti cítí dobře, spokojeně, jistě a bezpečně¹²⁶, kde zažívají pocit bezpečí, lásky, porozumění, štěstí a pohody¹²⁷.

Paní učitelka Linda děti nechává, aby si ráno po příchodu do MŠ samy zvolily, co chtějí dělat. Paní učitelka se při práci s dětmi řídí podle oficiálního režimu dne, dle kterého je stanoveno, aby po příchodu dětí do MŠ probíhaly „Spontánní nebo řízené hrové a pohybové činnosti. Za pomoci učitelky se děti věnují vlastním zájmům (malují, cvičí, využívají stavebnic apod.)“ To znamená, že děti si ráno mohou spontánně hrát dle vlastní volby, nebo jim může učitelka nabízet různé činnosti nebo organizovat aktivity.

K tomu odborná literatura říká, že učitelka by měla dětem nabízet spontánní i řízené činnosti.¹²⁸ Děti musí mít dostatek času a prostoru pro spontánní hru.¹²⁹ Volná neboli dětmi spontánně vytvářená hra má svou důležitou funkci. Pro dítě předškolního věku se totiž jedná o přirozený způsob, jímž poznává svět kolem sebe a učí se.¹³⁰ V průběhu celého dne by pak učitelka MŠ volit činnosti, tak, aby poměr spontánních a řízených činností byl v denním programu vyvážený v poměru, který odpovídá potřebám a možnostem předškolního dítěte.¹³¹

Režim dne je sice oficiálně stanoven pro celou MŠ. Je však vymezen pouze orientačně a paní učitelka Linda si jej může dle svého rozhodnutí přizpůsobovat.

¹²¹ KOŽÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 120.

¹²² SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 33.

¹²³ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 33.

¹²⁴ KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 25.

¹²⁵ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 34.

¹²⁶ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 33.

¹²⁷ ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 124.

¹²⁸ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 9.

¹²⁹ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 34.

¹³⁰ KOŽÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 146.

¹³¹ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 9.

Dle odborné literatury patří zajištění provozu třídy, organizace průběhu dne a organizace aktivit dětí k tzv. provozně-organizačním činnostem učitelky MŠ.¹³² Učitelka by měla zajistit, aby byl denní rytmus a řád pravidelný, ale zároveň flexibilní tak, aby umožňoval organizaci činností v průběhu dne přizpůsobit potřebám a aktuální situaci.¹³³

Jak již bylo řečeno, paní učitelka Linda nechává děti po ránu, aby si volně hrály, avšak někdy také určité činnosti organizuje ihned po příchodu dětí. Většinou jednou za týden připraví pro děti omalovánku a všem přichozím dětem ji nabízí. Omalovánka se vztahuje k tématu týdne.

Paní učitelka Linda se při organizování činností po celý den řídí vzdělávacím programem (ŠVP PV) a při každé vhodné příležitosti zařazuje nějaký tematický prvek, který vybírá z nabídky podtématu vzdělávacího programu na daný týden. Tento týden je tématem doprava.

Učitelka by měla děti učit na základě ŠVP PV či TVP PV, v němž je učivo uspořádáno do integrovaných bloků, ve kterých se propojují vzdělávací obsahy z různých integračních vzdělávacích oblastí. Bloky se vztahují k určitému tématu.¹³⁴ a vzdělávání dětí tak probíhá prostřednictvím ucelenějších témat.¹³⁵ Učitelka vybírá činnosti na základě vzdělávací nabídky každého tematického celku. Učení na základě činností vztahujících se k danému tématu se označuje jako tematické učení. Témata, činnosti a situace by měly být dětem blízké a srozumitelné a měly by umožňovat, aby děti získaly očekávané poznatky, dovednosti, hodnoty a postoje v reálných souvislostech a tak je dokázaly prakticky využít. Způsob učení na základě činností vztahujících se k danému tématu se označuje jako tematické učení.¹³⁶

Do třídy pak postupně přicházejí další děti. Paní učitelka Linda proto vytahuje třídní knihu a zapisuje do docházky dětí, které děti jsou již ve třídě. Poznámkuje si také barevně, kdy které dítě dnes odchází domů. Bere si také desky, do nichž připravuje kartičky se jmény a obrázky dětí, které dnes ve školce budou spát. To slouží jako pomůcky pro paní provozní Radku, aby podle toho mohla později připravit dětem postele a ložní prádlo.

¹³² BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

¹³³ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 33.

¹³⁴ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 9-

¹³⁵ KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 101.

¹³⁶ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 47-

Vedení docházky dětí patří k administrativním činnostem učitelky MŠ.¹³⁷

Do třídy přichází Davídek. Paní učitelka se ho ptá: „Davídku, chceš zamávat mamince z mávacího okýnka? Pojď, zamáváme jí.“ Davídek je introvertní a zamlklý. Paní učitelka ví, že je citlivý a vázaný na maminku. Nemává rodičům spolu se všemi dětmi, ale pouze s dětmi, o nichž ví, že jim to psychicky pomůže. Paní učitelka má děti ve třídě již půl roku, a proto zná jejich osobnosti a vychází dětem vstříc.

Dle odborné literatury by paní učitelka měla k dětem přistupovat individuálně. Učitelka by měla respektovat osobnostní rozdíly mezi dětmi a rozdíly v jejich individuálních výkonech a pokládat je za přirozené.¹³⁸ V rámci výchovně-vzdělávací práce by proto měla analyzovat potřeby dětí, reagovat na ně a pomáhat v jejich uspokojování.¹³⁹ Tyto potřeby jsou obecně lidské, vývojové a individuální.¹⁴⁰ Vzdělávání by měla vést tak, aby každé dítě obdrželo speciální podporu a pomoc, pokud ji dlouhodobě či aktuálně potřebuje.¹⁴¹

Aby učitelka MŠ mohla osobnost jednotlivých dětí a jejich potřeby znát, měla by během veškeré práce s dětmi měla provádět tzv. pedagogickou diagnostiku. Ta je založena na pedagogické analýze, při níž učitelka prostřednictvím pozorování dětí dlouhodobě a systematicky u každého dítěte sleduje a vyhodnocuje jeho individuální rozvojový stav a vzdělávací pokroky, životní a sociální situaci, potřeby a zájmy.¹⁴²

Díky tomu pak učitelka může zajistit, aby pedagogické aktivity probíhaly v rozsahu potřeb jednotlivých dětí. Každé dítě tak může být citlivě stimulováno ve svém rozvoji a může dosahovat vzdělávacích a rozvojových pokroků, jež jsou vzhledem k jeho možnostem optimální.¹⁴³ Důležitým smyslem průběžně prováděného hodnocení je také včas zachytit u dítěte případné problémy či nedostatky, vyvodit odborně podložené závěry pro další rozvoj dítěte a pomoci v jejich řešení či případně včas intervenovat další potřebnou odbornou pomocí.¹⁴⁴

Paní provozní Radka se pohybuje po budově a dělá svou práci. Chvillemi se nachází také ve třídě a zde s paní učitelkou komunikuje. Každá se věnuje svému, ale zároveň si sdělují

¹³⁷ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

¹³⁸ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 8

¹³⁹ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 33.

¹⁴⁰ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 45.

¹⁴¹ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 8.

¹⁴² SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 8.

¹⁴³ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 8.

¹⁴⁴ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 41.

různé skutečnosti, jež se týkají postřehů ohledně dětí, ale také spolu mluví o osobních věcech. Paní Linda například říká: „Slyšela? V rádiu říkali, že se má oteplít až na 18 stupňů. Už aby to bylo.“ Nebo: „Tak u Koubů ještě nemají miminko. Tatínek říkal, že manželka je ještě v nemocnici.“ Nebo „Všimla sis, jak Janička krásně maluje? Strašně se zlepšila.“ Udržují spolu přátelský vztah a navzájem se informují. Paní Radka se také při různých příležitostech sama věnuje dětem, které ji mají rády a samy ji často oslovují. Paní Radka jim s něčím pomáhá, nebo si s nimi i povídá, neboť děti jsou velice komunikativní a stále chtějí někomu něco sdělovat. Děti ve třídě dobře zná. Má o dětech a veškerém dění v MŠ dobrý přehled. Paní provozní Radka za paní učitelkou rovněž přichází s různými záležitostmi ohledně provozu MŠ, například potřebuje, aby paní učitelka vyhledala dokumentaci od ledničky, která nefunguje správně, a je nutné ji reklamovat. Paní Linda o paní Radce říká, že Radka není pouze provozní, tedy uklízečkou a kuchařkou, ale je rovněž takovou „asistentkou“ paní učitelky.

Spolupráce s provozní patří dle odborné literatury mezi tzv. činnosti učitelky zaměřené na spolupráci.¹⁴⁵ Učitelka MŠ by měla být schopna spolupracovat¹⁴⁶ se všemi členy pracovní skupiny v MŠ.

Děti jsou rozmístěné po celé třídě. Hrají si na koberci, v herních koutech, malují si u stolečků nebo si zde mají stavebnici či pobíhají po třídě. Paní učitelka se věnuje průběžně všem dětem, obchází jednotlivce a skupinky a všude se každé se chvíli zastaví, zapojí se do činnosti dětí a komunikuje s nimi.

Paní učitelka jde ke skupince dětí, které si společně hrají v dětské kuchyňce. Sedá si na pohovku, jež stojí vedle kuchyňky. Říká: „Dobrý den. Děkuji vám za pozvání.“ Jedna z holčiček podává paní učitelce talířek s plastovou pizzou. Paní učitelka říká: „Děkuji. Po ránu si vezmu jen kousek pizzy. Hm ta je dobrá! Mohla bych prosím dostat kávu?“ Paní učitelka Linda k tomu říká, že využívá situací, které vytváří děti spontánní hrou, zapojuje se do nich a účastní se této hry spolu s dětmi. Je si vědoma toho, že malé děti se učí na základě napodobování a svým jednáním proto dětem ukazuje, jak se má člověk chovat na návštěvě a při setkání s lidmi, jak se má chovat dle způsobů slušného chování (poprosit, poděkovat).

¹⁴⁵ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

¹⁴⁶ VAŠUTOVÁ, J. in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn*, s. 131.

Dle odborná literatury by učitelka měla využívat formy a metody, jež jsou vhodné pro výchovu a vzdělávání dětí předškolního věku v MŠ.¹⁴⁷ Měla by využívat tzv. situační učení, při kterém učitelka využívá či navozuje situace, jejichž prostřednictvím dítěti zprostředkovává zkušenosti.¹⁴⁸ V těch dítěti poskytuje srozumitelné praktické ukázky životních souvislostí tak, aby se dítě učilo poznatkům a dovednostem v okamžiku, kdy je potřebuje a lépe tak chápalo jejich smysl.¹⁴⁹ Učitelka MŠ je proto označována jako průvodce dítěte na cestě za poznáním, která v něm má probouzet aktivní zájem dívat se kolem sebe, poznávat a objevovat. Jejím úkolem je iniciovat vhodné činnosti, připravovat prostředí a nabízet dítěti příležitosti, jak poznávat a porozumět všemu kolem sebe.¹⁵⁰

Dítě se účastí v těchto situacích učí přímým zážitkem, vlastní zkušeností. To se nazývá prožitkové učení a jedná se o nejpřirozenější způsob, jímž se dítě předškolního věku učí.¹⁵¹

Dítě předškolního věku poznává své okolí tím, že se dostává do kontaktu s různými předměty a jevy na základě smyslového vnímání a potřebuje se učit aktivní účastí, neboť vnímá své okolí prostřednictvím různých činností a vytváří si konkrétní představy. Dítě by nemělo být pasivním příjemcem, ale mělo by projevovat svou vlastní iniciativu, konat, jednat a být aktivní.¹⁵² Učení na základě předávání a přijímání hotových poznatků je v předškolním vzdělávání považováno za málo vhodný způsob a pokud je užíváno, tak by mělo pouze doplňovat jiné metody vzdělávání).¹⁵³

Způsob učení dětí, který je založen na principu přirozené nápodoby se označuje jako sociálního učení, jež je založeno na principu přirozené nápodoby. Toho paní učitelka využívá. Ve všech situacích činnostech v MŠ, které se v průběhu dne vyskytnou, by proto měla učitelka poskytovat dítěti vzory v chování a postojích, jež jsou k nápodobě a přejímání vhodné.¹⁵⁴

Paní učitelka Linda s dětmi komunikuje specifickým způsobem, který se liší od komunikace s dospělými. Komunikuje tak, aby děti něčemu naučila.

¹⁴⁷ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 8.

¹⁴⁸ ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 124.

¹⁴⁹ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 9.

¹⁵⁰ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 9.

¹⁵¹ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 9.

¹⁵² SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 46.

¹⁵³ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 9.

¹⁵⁴ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 9.

Tento způsob komunikace se dle odborné literatury nazývá pedagogická komunikace. Tu by měla učitelka MŠ ovládat¹⁵⁵ a využívat ji k naplňování výchovně-vzdělávacích cílů. Pedagogická komunikace je druhem sociální komunikace a je uskutečňovaná ve školní třídě. Má vymezeny role účastníků a specifická pravidla. Plní různé funkce: slouží k prezentaci obsahu vzdělávání, uskutečňování cílů výchovy a vzdělávání, k řízení třídy, k navozování vztahu mezi učiteli a žáky a mezi žáky navzájem.¹⁵⁶

Paní učitelka Linda pak na chvíli zůstává sedět na pohovce a věnuje se zde dětem. Bere si na klín Barunku a povídá si s ní a s ostatními dětmi, které sedí či si hrají kolem ní. Paní učitelka si s dětmi povídá. Jsou to ale spíše jednodušší rozhovory. Děti si vždy chtějí povídat jen chvilku a pak se věnují něčemu dalšímu. Paní učitelka dětem trpělivě naslouchá, některých se sama na něco ptá. Ema dělá, že fotí Lucku, pak „fotku“ ukazuje paní učitelce. Paní Linda říká: „No, ta se ti povedla! Jak se tam hezky usmívá. Já si tu fotku vezmu domů.“ Některým dětem něco sděluje sama nebo se jich na něco ptá: „Janičko. Ty jsi nám tady chyběla. Dlouho jsi tady nebyla. Ty jsi byla nemocná, vid’?“

Paní Linda pak posílá Milouše vysmrkat se a upozorňuje ho, aby vyhodil kapesník do koše. Paní učitelka musí dětem připomínat hygienické návyky, protože děti je ještě nemají zcela osvojené. Paní učitelka také upozorňuje děti, které kašlou, aby si při kašli dávaly „ruku před pusou“.

Tyto činnosti, při nichž učitelka vede je při péči o své zdraví a při hygienických úkonech, lze zařadit mezi činnosti učitelky, které odborná literatura označuje jako sociálně-pečovateľské činnosti učitelky MŠ. Ty jsou úzce spojeny s činnostmi pedagogickými.¹⁵⁷ Při jejich vykonávání si učitelka všimá potřeb dětí a v rámci těch o děti pečuje. Děti předškolního věku mají různé potřeby a učitelka dítě podporuje rovněž při naplňování tzv. základních biologických potřeb, jako je např. zajištění podmínek pro dobré fungování metabolismu (např. zajištění kvalitní výživy, uspokojování hygienických požadavků atd.).¹⁵⁸

Poté jde paní Linda za dalšími dětmi. Nabízí dětem různé hry a některé děti ji také prosí, aby jim některou z her vyndala ze skříňky. Hry a činnosti nabízené paní učitelkou mají většinou nějaký vzdělávací cíl. Jedná se například o vybarvování omalováněk, malování

¹⁵⁵ VAŠUTOVÁ, J. in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn*, s. 130.

¹⁵⁶ PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 211.

¹⁵⁷ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

¹⁵⁸ ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 72.

u stolečku, stavebnice a různé hry. Paní učitelka Linda například na jeden ze stolků připravuje dřevěnou skládačku a svolává několik dětí: „Děti, kdo by si chtěl složit skládačku?“ Děti mají rády, když paní učitelka něco organizuje a ihned za ní přichází několik dětí.

Učitelka MŠ by měla dětem prezentovat učivo ve formě vzdělávací nabídky. Měla dětem nabízet (či nepřímo dítě motivovat¹⁵⁹) připravené vzdělávací aktivity (a děti by si měly z této nabídky individuálně a svobodně volit.¹⁶⁰ Vzdělávací nabídku by měl tvořit souhrn praktických (řešení praktických situací) i intelektových (řešení problémů) činností, popř. příležitostí.¹⁶¹ Měla by odpovídat mentalitě dítěte předškolního věku a potřebám jeho života (být dítěti tematicky blízká, jemu pochopitelná, přiměřeně náročná, užitečná, prakticky využitelná).¹⁶² Tato forma vzdělávání dětí předškolního věku se nazývá pedagogický (didaktický, vzdělávací) styl s nabídkou. Učební činnosti by měly probíhat především formou nezávazné dětské hry, kterou se dítě zabývá na základě svého zájmu a volby.¹⁶³ Dítě by mělo být chápáno jako svébytná osobnost a nikoli jako oběť manipulace.¹⁶⁴ Dítě by nemělo být učitelkou úkolováno a kontrolováno, zda úkoly plní.¹⁶⁵ Tyto činnosti mohou probíhat v menší skupině i individuálně.¹⁶⁶ Při této formě práce je opět důležitá aktivita dětí.

Paní učitelka dětem skládačku ukazuje a chvíli je nechává, aby si ji spolu skládaly. Paní učitelka záměrně poskytuje stavebnici nebo hru, kterou se má zabývat více dětí společně. Cílem takové činnosti dětí ve skupince je, aby se děti naučily spolupracovat a komunikovat s druhými dětmi. Takto malé děti jsou dle paní učitelky ještě individualistické. Hrají si píše samy a začínají se teprve učit hrát si s druhými dětmi. Zatím však většinou jejich společná hra dopadá tak, že jedno dítě je dominantní a ostatní přihlížejí, nebo se děti hádají o to, kdo bude skládat.

Tento způsob učení dětí, který je založený na spolupráci ve skupině se dle odborné literatury označuje jako kooperativní učení. Děti společně řeší složitější problémy a situace. Učí si rozdělovat si role a úlohy, plánovat činnosti, spolupracovat, pomáhat si, radit si, vyvíjet společné úsilí, kontrolovat a hodnotit společnou práci.¹⁶⁷

¹⁵⁹ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 9.

¹⁶⁰ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 46.

¹⁶¹ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 15.

¹⁶² SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 33-34.

¹⁶³ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 9.

¹⁶⁴ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ 1998 in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola: Teorie a praxe I*, s. 111.

¹⁶⁵ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 9.

¹⁶⁶ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 9.

¹⁶⁷ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 47.

Paní Linda se po chvíli k dětem ke stolku vrací a pozoruje, jak skládají. Sedá si k nim a chválí je, jak jim to jde. Povídá si s nimi o obrázku. Ptá se jich na různé otázky, které souvisejí s obrázkem na skládačce, kde je vyobrazená farma domácích zvířat: „Víte děti, copak je to tady na obrázku za zvířátka?“ Pokud děti odpovídají správně, paní učitelka je chválí. Dále se ptá: „A co nám dává kravička?“ Děti jedno přes druhé volají, že mléko. Paní učitelka se děti ptá, zda vědí, co se z mléka vyrábí a pak vysvětluje, že z mléka se dělá sýr a jogurty. Paní učitelka zde využila situace, kdy si děti hrály se skládačkou, aby jim předala poznatky. Učitelka dětem předává poznatky nenásilně, formou hry v určité situaci. Učitelka zde uplatňuje své mnohostranné znalosti z různých oborů.

Zde se jedná opět o pedagogickou komunikaci, neboť jednou z jejích funkcí je prezentace obsahu vzdělávání dětí, předávání poznatků dítěti.¹⁶⁸

Dle odborné literatury by učitelka MŠ měla dětem předškolního věku předávat vhodným způsobem, pomocí didaktické transformace. To znamená, že učitelka musí provést tzv. didaktickou analýzu učiva a přizpůsobila je potřebám a specifickým předškolních dětí. Učivo by proto mělo mít vhodnou formu i rozsah.¹⁶⁹ Pedagogická komunikace zde slouží k prezentaci obsahu vzdělávání a ke vzdělávacím účelům.¹⁷⁰

Učitelka by měla děti podporovat v samostatných pokusech, být uznalá a dostatečně oceňovat konkrétní projevy dítěte přiměřeně na ně reagovat pozitivním oceněním. Měla by se vyhýbat paušálním pochvalám stejně jako odsudkům. Učitelka se musí vyvarovat negativních slovních komentářů.¹⁷¹

Ve třídě je rušno. Paní učitelka Linda si je vědoma toho, že je přirozené, že děti se po třídě pohybují a jsou hlučné. Je však také potřeba, aby chování dětí usměrňovala, neboť ve třídě by měl být řád a prostředí, které je pro děti podnětné a nikoli chaos, kde si děti dělají, co chtějí. Paní učitelka dává dětem při ranní hře volnost, zároveň pro ně však organizuje některé činnosti a celkově ve třídě udržuje řád a kázeň.

¹⁶⁸ PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 211.

¹⁶⁹ PENCOVÁ, P. *Osobnost učitele v MŠ*. Plzeň, 2011. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Pedagogická fakulta.

¹⁷⁰ PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 189.

¹⁷¹ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 33.

Rovněž dle odborné literatury by měla učitelka zajistit, aby volnost a osobní svoboda dětí byla dobře vyvážená s nezbytnou mírou omezení, jež vyplývá z nutnosti dodržovat v MŠ potřebný řád a učit děti pravidlům soužití.¹⁷²

Učitelka MŠ (a všichni vychovatelé a učitelé) by měla využívat výchovný styl, který se označuje jako demokratický (sociálně-integrační), jenž je z výchovných stylů považován za nejvhodnější.¹⁷³ Neobejde se bez určité míry dominantních forem a pevného výchovného působení, ale to nesmí převažovat. Musí zde být prostor pro samostatnost a tvořivost v práci a mezilidských vztazích. Učitel udílí méně příkazů a podporuje iniciativu. Působí spíše příkladem než hojnými tresty a zákazy. Sankce jsou uplatňovány vyváženě a spravedlivě. Ve třídě panuje uvolněné napětí, což umožňuje navázání užší přirozené vazby a lepší spolupráce. Práce je tvořivá, ale ne do té míry, aby se rozptylovalo úsilí a brzdil postup v práci. Učitel působí na skupinu prostřednictvím podávání návrhů a je ochotný dát dětem na vybranou mezi několika možnostmi technického řešení problému. Má porozumění pro děti a jejich individuality.¹⁷⁴ Demokratický styl silněji integruje členy třídy, podněcuje kooperaci, děti prožívají většinou ve škole radost a učí se s vysokou motivací, nemají strach ze školy a nechuť k ní.¹⁷⁵

Ve třídě by mělo panovat pozitivní klima třídy (je součástí celkového klimatu MŠ), které by měla učitelka zajišťovat. Klima třídy představuje dlouhodobější sociálně emocionální naladění, zobecněné postoje a vztahy, emocionální odpovědi žáků dané třídy na události ve třídě (včetně pedagogického působení učitelů).¹⁷⁶ Pozitivního klimatu třídy může učitelka docílit využíváním demokratického výchovného stylu.

Paní učitelka Linda říká, že má velmi ráda děti, ale zároveň je potřeba, aby ve třídě udržovala kázeň a řád. Učitelka musí dětem dávat hranice, stanovovat jim co smí a nesmí a dodržovat to, být důsledná. Nebudou ji poslouchat. Paní učitelce se nelíbí, že v rodinách je dnes výchova dosti benevolentní (volná). Málokterá rodina má nějakou výchovu, nějaké hranice, pravidla a dodržuje se to a ty děti se opravdu vychovávají. Když děti v září do MŠ nastoupily, neměly žádnou disciplínu, avšak dnes se již poměrně srovnaly, zjistily, že musí respektovat pravidla a nemohou si dělat, co je napadne. Také již vědí, jak se mají chovat správně, jak je to správně a co nemají dělat. Také vědí, co si mohou a nesmí dovolit

¹⁷² SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 33.

¹⁷³ KOHOUTEK, R., et al. *Základy pedagogické psychologie*, s. s. 73

¹⁷⁴ KOHOUTEK, R., et al. *Základy pedagogické psychologie*, s. 73.

¹⁷⁵ PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 292.

¹⁷⁶ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 107.

k učitelkám. Paní učitelka považuje dodržení kázně za důležité z několika důvodů. Kázeň je nutná také proto, aby byl ve třídě řád a děti se mohly věnovat různým hrám a činnostem a tím se učit a rozvíjet. Děti okamžitě vycítí, co si mohou a nemohou dovolit a pokud jim učitelka dovolí, aby ji neposlouchali, tak s nimi pak nebude schopná pracovat. Paní učitelka tím, že udržuje ve třídě kázeň předchází zároveň nebezpečným situacím, při kterých by si děti mohly ublížit. Schopnost být ukázněný je pak dobrá také pro dítě samotné, pro to, aby zapadlo do společnosti, neboť ta vyžaduje od svých členů dodržování pravidel a kdo tak nečiní, dostane se do problémů.

Také autoři odborné literatury uvádění, že by měla učitelka ve třídě udržovat kázeň.¹⁷⁷ Kázeň je vědomé dodržování pokynů stanovených učitelkou. Učitelka by měla regulovat chování dětí ve třídě pomocí pravidel a sociálních norem. Regulace chování členů sociální skupiny je důležitá proto, aby mohla skupina fungovat.¹⁷⁸ Učitelka by měla mít ve třídě přiměřenou autoritu, aby ji děti uznávaly.¹⁷⁹ Autorita je dvojího druhu. Formální autorita vyplývá z řídicí role učitelky ve vyučování a jeho pozice ve škole. Přírozenou autoritu musí učitelka získat vlastním úsilím a je ji možné vystavět na projevech a činech v rámci vyučovacího chování učitelky.¹⁸⁰

Děti, jež se chovají nevhodně, neukázněně, paní učitelka napomíná. Po třídě pobíhají dva chlapci, Tobiáš a Pepa, které již paní učitelka napomenula. Oni ji však neuposlechli. Děti navíc znají pravidla, která s nimi na počátku roku paní učitelka „vytvořila“. Vytvořila je sice paní učitelka, avšak každé pravidlo dětmi pobrala, neboť si je vědoma toho, že děti se učí svou aktivní účastí a prožitkem a na základě toho si jsou schopny pravidla lépe pamatovat a dodržovat je. Jsou to pravidla bezpečného a slušného chování. Paní učitelka zmíněná pravidla s dětmi neustále při vhodných příležitostech opakuje. Mezi tato pravidla patří pravidla „Chováme se podle „Pravidel bezpečného chování“ a chráníme se před úrazem. Neběháme ve třídě mezi stoly.“ Tím, že paní učitelka pravidla dětem průběžně opakuje, se snaží se předejít tomu, aby byly děti neukázněné. Zároveň chce předejít nebezpečným situacím a úrazům.

¹⁷⁷ KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 26.

¹⁷⁸ PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 211.

¹⁷⁹ KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 26.

¹⁸⁰ VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 33.

Dle odborné literatury existují různé způsoby udržování kázně. Učitelka by měla využívat tzv. nedirektivní (nepřímé) způsob udržování kázně¹⁸¹, kterým lze předcházet nevhodnému chování dětí, tj. nekázni.

Učitelka MŠ by měla zajišťovat bezpečí dětí¹⁸², chránit dítě před nebezpečím.¹⁸³ To patří mezi sociálně-pečovateľské činnosti učitelky MŠ.¹⁸⁴

Často se však přes to, že paní učitelka snaží nekázni předcházet, najdou děti, které se chovají neukázněně. Paní učitelka kluky, kteří jsou neukáznění a běhají po třídě volá k sobě a říká jim: „Kluci! Říkala jsem vám, ať tu neběháte! Můžete zakopnout a něco se vám stane. Nebo byste mohli ublížit někomu jinému, kdybyste do něho strčili. Vy dva spolu pořád zlobíte. Pojdte sem ke stolečku. Co abyste tady něco hezkého nakreslili maminkám. Máte rádi dinosaury, tak je můžete namalovat.“ Paní učitelka udržuje kázeň také tím, že neukázněné děti trestá. Trestá však většinou až po předchozím napomenutí. Používá různé formy trestů, například kluky ostře napomene a vysvětlí jim, co udělali špatně, aby si to uvědomili. Trestem je pak především to, že paní učitelka neukázněné děti posadí ke stolečku, kde si mají malovat. Nemohou se tak již věnovat tomu, co by sami chtěli dělat. Tím také paní učitelka předchází další nekázni dětí tím, že jim nabídne místo činnosti, při které se chovaly nevhodně, činnost jinou, která je klidná.

Odborná literatura k tomu říká, že učitelka by měla k řešení nevhodného chování žáků využívat různé způsoby: napomenutí, projednání a prověření případu, tresty.¹⁸⁵ Existuje více forem trestů. Jako trest lze označit například ostré napomenutí, které se označuje jako „slovní varování“. Dalším trestem je například „ztráta výhod“, kdy učitelka nechá žáka např. musí sedět odděleně od ostatních, nebo kdy se žák nesmí účastnit některé činnosti spolu s ostatními.¹⁸⁶

Učitelka zde využívá pedagogickou komunikaci s funkcí Pedagogická komunikace zde slouží uskutečňování cílů výchovy¹⁸⁷

¹⁸¹ VAŠUTOVÁ, J. in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn*, s. 130.

¹⁸² VAŠUTOVÁ, J. in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn*, s. 130.

¹⁸³ TOMANOVÁ in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 122.

¹⁸⁴ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

¹⁸⁵ KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 26.

¹⁸⁶ KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 112.

¹⁸⁷ PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 211.

Během ranní hry dětí si paní učitelka obvykle společně s paní provozní Radkou jde uvařit do kuchyně kávu. Kuchyň je umístěna přímo vedle třídy. Paní učitelka Linda říká, že se musí dětem neustále věnovat. Může se sice na chvíli od dětí v případě potřeby vzdálit, ale musí je mít na očích nebo je alespoň průběžně kontrolovat. Děti mají tendenci zlobit, pokud vidí, že je paní učitelka nesleduje. Okamžitě zaregistrují, že je paní učitelka pryč a využívají toho. Proto nechává dveře z kuchyně do třídy otevřené a průběžně nakukuje do třídy, aby mohla děti sledovat a kontrolovat, zda se nechovají neukázněně. Paní učitelka a paní Radka si pak nesou kávu na stůl učitelek do třídy. Paní Radka si ke stolu sedá a dává si chvíli pauzy. Paní učitelka se však pouze trochu napije a jde opět za dětmi.

Paní učitelka si všimá, že v dětské kuchyňce je nepořádek. Má o dění ve třídě přehled, neboť děti neustále sleduje. Ví, že si v kuchyňce naposledy hrála Lucka, která odešla a nechala zde vše rozházené. Paní učitelka na ni volá: „Lucie! Ty sis hrála v kuchyňce, neuklidila jsi po sobě a jdeš si hrát s jinými hračkami?! Vrat' se a pojd' to uklidit. Pak si můžeš jít hrát jinam.“ Paní učitelka chce naučit děti sebeobsluhy a také tomu, aby si po sobě uklízely. Jedná se také o to, aby děti dodržovaly dohodnutá pravidla a tedy o dodržování kázně. Paní učitelka dítě trestá ostrým napomenutím a dítě musí po sobě uklidit. Paní učitelka je důsledná a vyžaduje, aby děti pravidla dodržovaly. Další z pravidel, které mají děti dodržovat totiž zní: „Hračky a pomůcky, které už nepotřebujeme, uklidíme na jejich místo.“ Lucka se na příkaz paní učitelky vrací ke kuchyňce a uklízí. Paní učitelka Linda jí říká: „Říkali jsme si, že jídlo nepatří na zem. Vy ho doma dáváte na zem?“ Lucka odpovídá, že ne a dává věci na linku. Paní Linda jí směřuje: „Ne, pizza patří do trouby a ty pomeranče dej do košíku k ostatnímu jídlu. Tak, správně.“ Paní učitelka pak Lucku chválí: Vidiš, jak jsi šikovná, jak jsi to krásně uklidila. Takhle se mi to líbí.“

Paní učitelka také poskytuje sociální oporu jednotlivým dětem. Za paní učitelkou přichází děti často s brekem a chtějí utěšit nebo si postěžovat, co se jim přihodilo. Paní učitelka reaguje: „Martínku, copak se ti stalo? Proč pláčeš?“ Dítě utěšuje, pohladí jej nebo obejmě. Pak jej odvede do koupelny a zde dítěti „omyje slzičky z obličeje“, při čemž mu opláchně oči a tváře vlažnou vodou, aby se dítě uklidnilo. Paní učitelka Linda říká, že učitelka MŠ musí mít mateřské citění, neboť v MŠ vlastně dětem do určité míry rovněž nahrazuje matku.

Během ranních hry jde paní učitelka Linda obvykle připravit dětem do kuchyně pití (většinou vlažnou vodu se šťávou) a svolává pak děti, aby přišly ke stolečku a napily se. Dle slov paní učitelky Lindy si malé děti ještě nedokáží kontrolovat, zda pijí průběžně a o pití

požádají až ve chvíli, kdy mají opravdu velkou žízeň. Paní učitelka proto dodržuje pitný režim dětí. Táč s konvicí pak nechává na stolku, aby měla pro děti pití připravené.

Tuto činnost paní lze označit jako naplňování biologických potřeb dětí, jako péči o zdraví dětí a zařadit ji mezi činnosti, jež odborná literatura označuje jako sociálně-pečovateľské činnosti učitelky MŠ.¹⁸⁸

Do 8:30 mohou rodiče vodit do MŠ své děti. Poté paní učitelka budovu MŠ zamyká z důvodu bezpečnosti dětí, aby se nějakým způsobem nedostaly z budovy ven.

Zde se opět jedná o zajišťování bezpečí dětí¹⁸⁹, což patří dle odborné literatury mezi sociálně-pečovateľské činnosti učitelky MŠ.¹⁹⁰

Kolem 8:30 paní učitelce na „školkový“ mobilní telefon většinou volají rodiče dětí, které dnes měly do školky přijít, ale které nepřijdou (většinou z důvodu nemoci). Paní učitelka se jich vyptává, zda si přijdou pro oběd, který měly objednaný a prosí je, aby jí dali vědět, kdy dítě do školky opět nastoupí. Za paní učitelkou pak přichází paní Radka a potřebuje vědět, kolik dětí dnes je ve třídě, aby dle tohoto počtu mohla připravit svačiny.

Paní učitelka řeší během ranní hry dětí, ale i během celého dne různé konflikty mezi dětmi. K paní učitelce přibíhá Martin a říká, že ho Honzík strčil a on spadl na zem. Paní učitelka jde za Honzíkem situaci vyřešit. Říká Honzíkovi: „Honzíku, tys do něj strčil až upadl na zem? Proč si to udělal?“ Honzík odpovídá, že ho Martin bouchnul, protože mu nechtěl půjčit míč. Paní učitelka se nyní zlobí i na Martina: „Martine, tys Honzíka bouchnul, protože nic nechtěl půjčit míč? Martine, nesmíš se divit, že tě Honzík strčil, protože ty jsi ho bouchnul, on se pak rozzlobil. Příště si rozmysli, jestli někoho bouchneš, protože on se rozzlobí a bouchne tě taky nebo do tebe strčí, protože se bude bránit. Když nechceš, aby ti ten druhý ubližoval, tak mu taky neubližuj.“ Pak říká oběma: „Kluci, tohle se nedělá. To si spolu neumíte hezky hrát? Nesmíte nikoho bouchat ani do nikoho strkat, protože by se vám pak mohlo něco stát. Nesmíte si ubližovat.“ Pak se ptá Honzíka: „Proč jsi mu nepůjčil ten míč? Vždyť si s ním můžete si hrát spolu.“ Pak paní učitelka situaci ukončuje slovy: „Teď si kluci podejte ruce a řekněte si navzájem ‘promiň, já už ti to neudělám’.“ Paní učitelka některé

¹⁸⁸ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

¹⁸⁹ VAŠUTOVÁ, J. in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn*, s. 122.

¹⁹⁰ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

konflikty mezi dětmi řeší pouze napomenutím. Pokud se však zdá situace vážnější, paní učitelka se snaží prošetřit, co se mezi dětmi stalo a situaci vyřešit. Paní učitelka dětem domluví dětem, aby si uvědomily svou chybu. Jedná se o příležitost ukázat dětem, jak se k sobě mají a nemají chovat. Pokouší se učit děti mít dobré vztahy mezi sebou navzájem a neubližovat si.

Podobná situace se odehrává, pokud například některé dítě škodí jinému. Paní učitelka pak reaguje: „Tomáši, proč bouráš Johance tu stavbu? Omluv se jí a pomoz jí to znovu postavit.“

Dle odborné literatury by učitelka MŠ měla být schopna ve třídě zajistit podnětné sociální prostředí. Měla by ovládat prostředky socializace předškolních dětí působit na rozvíjení pozitivních vztahů mezi nimi.¹⁹¹ Učitelka by se měla neformálním vztahům mezi dětmi ve třídě věnovat a nenásilně je ovlivňovat prosociálním směrem (měla by dbát na prevenci šikany a jiných sociálně-patologických jevů u dětí).¹⁹² Zároveň se opět jedná o udržování kázně a dodržování pravidel, zde pravidlo „Ve školce jsme všichni kamarádi, chováme se k sobě hezky, ohleduplně, pomáháme si navzájem, nežalujeme, neubližujeme si, mluvíme na sebe navzájem hezky a slušně, kluci jsou galantní k děvčatům.“ Paní učitelka považuje za důležité prošetřit příčinu konfliktu mezi dětmi dětem vysvětlit, jak se mají k sobě správně chovat, neboť tímto způsobem se děti naučí, jak se mají k sobě správně chovat.

Něco před devátou hodinou paní učitelka prohlíží aktuální téma a podtéma školního vzdělávacím programu, aby si připomněla, co vše bude s dětmi dnes dělat. Na to se připravila při včerejší domácí přípravě.

Okolo 9:00 dětem oznamuje: „Tak děti, začněte uklízet. Půjdeme cvičit.“ Paní učitelka dává dětem pokyny, aby tím organizovala činnost celé třídy.

Takovéto pokyny jsou pedagogickou komunikací. Pedagogická komunikace slouží také k řízení třídy.¹⁹³

Děti uklízejí. Některým dětem, které neuposlechly pokynů a dále si hrají, paní učitelka říká: „Honzo, dělej! Uklízej, nebo tě příště nenechám si hrát!“ Paní učitelka neukázněné děti, které nerespektují její příkazy, napomíná a vyhrožuje jim, že pokud neuposlechnou nyní,

¹⁹¹ VAŠUTOVÁ, J. in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn*, s. 130.

¹⁹² SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 8.

¹⁹³ PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*, s. 211.

potrestá je. Paní učitelka nevyhrožuje planě, je důsledná a děti si to již uvědomují. Jedná se tak o další způsob, jímž paní učitelka Linda udržuje ve třídě kázeň.

Naopak chválí děti, které už hezky uklidily. Tímto způsobem učitelka děti oceňuje a chce je motivovat pro příště. Pak paní učitelka říká: „Kdo uklidil, tak si sundá bačkory a dá je ke skřínce. Jestli potřebujete, dojděte si na záchod. Ostatní počkají v tureckém sedu na koberci.“

Paní učitelka opět užívá pedagogické komunikace k řízení třídy.

Cvičení

Krátce po deváté hodině začíná cvičení. To slouží především k tomu, aby se děti „protáhly“. Paní učitelka jej však využívá také k naplňování dalších vzdělávacích cílů.

Paní učitelka před cvičením nejprve po koberci rozmístí barevné kruhy. Dává dětem při cvičení pokyny, které mají děti následovat: „Pojďte se mnou ty kruhy spočítat.“ Zde se opět jedná o pedagogickou komunikaci sloužící k řízení třídy.

Počítáním kruhů paní učitelka Linda s dětmi procvičí počítání. Poté si mají děti stoupnout každý do jednoho kruhu a paní učitelka jim dává pokyny, aby nad hlavu zvedly kruhy ty děti, které mají kruhy dané barvy. Tím paní učitelka s dětmi procvičuje rozeznávání a názvy barev. Poté paní učitelka dětem připomíná pravidla „bezpečného chování“: „Při cvičení nekřičím, nemluví, nestrkám do nikoho, protože by mohl spadnout a ublížit si.“ Průběžným připomínáním pravidel paní učitelka opět přechází nekázně dětí a také úrazům. Paní učitelka pak pustí dětskou hudbu. Dává dětem pokyn, aby vytvořily kruh a chodily s kruhy dokola, přičemž mají provádět různé cviky (např. kruhy mají zvednout nad hlavu a kolena zvedat vysoko). Paní učitelka stojí vedle dětí a předcvičuje. Poté mají děti běžet dokola. Paní učitelka si bere paličku a bubínek a při bouchnutí mají děti změnit směr běhu. Paní učitelka také v jedné chvíli vypíná magnetofon s hudbou a děti se mají zastavit. Jedná se o signály, které děti znají a vědí, jak na ně mají reagovat. Tím paní učitelka také cvičí jejich pozornost.

Paní učitelka udržuje při cvičení kázeň, neboť zde je potřebná k tomu, aby děti poslouchaly její pokyny, aby nenarušovaly činnost vedenou paní učitelkou a správně cvičily, a rovněž aby nevyrušovaly ostatní děti. Paní učitelka děti neustále sleduje, čímž předchází jejich nevhodnému chování. Když se děti při cvičení chovají neukázněně, si projevů nevhodného chování u jednotlivých dětí všimá a napomíná je. Pokud spolu zlobí dvě děti, paní učitelka je od sebe oddělí a postaví je mezi jiné děti.

Rafael byl napomenutý, ale neposlechl a dále zlobí. Paní učitelka jej za trest odvádí stranou od ostatních dětí a říká: „Když se při cvičení neumíš chovat, strkáš do dětí a neposloucháš, tak nebudeš cvičit a půjdeš si stoupnout tady stranou.“ Rafael začal brečet. Paní učitelka si jej chvíli nevšímá a poté se k němu vrací a ptá se: „Budeš už hodnej?“ Rafael kýve hlavou a paní učitelka jej vrací mezi děti. Tento způsob potrestání neukázněného dítěte, kdy jej paní učitelka oddělí od ostatních dětí, používá paní Linda během celého dne. Paní učitelka mu vysvětlí, za co je přesně trestáno. Dítě by si tím mělo uvědomit, co udělalo špatně a poučit se z toho.

Pak paní učitelka dětem dává pokyn, aby si vzaly obruč do pravé ruky a kontroluje, zda to děti udělaly správně. Tím procvičuje znalost levé a pravé strany.

Poté přechází k další fázi cvičení, kdy po dětech chce, aby se rozmístily po koberci. Paní Linda se postavila před děti a předcvičuje. Využívá při cvičení básničky, které s dětmi průběžně opakuje při různých příležitostech). Kupříkladu při procvičování prstů a rukou paní učitelka předříkává: „To jsou prsty, to jsou dlaně, mýdlo s vodou patří na ně. A po mýdle zase jídlo a po jídle zase mýdlo.“ Na základě této básně si mají děti osvojit hygienické návyky. Paní učitelka pak s dětmi cvičí různé cviky.

Jeden z chlapců se však této fázi cvičení neúčastní a odešel si sednout na pohovku. Paní učitelka jej nechává a nic neříká. Respektuje, když se dítě nechce některé činnosti účastnit. Paní učitelka Linda říká, že děti to mají povolené, je to dokonce opět jedno z pravidel: „S chutí se pustíme do každé činnosti, když se někdo nechce zúčastnit, neruší ostatní.“ Dítě, které se nechce činnosti účastnit si však nesmí hrát nebo být neukázněné, ale musí být v klidu.

Zde se opět jedná o to, že by učitelka MŠ měla respektovat individuální potřeby jednotlivých dětí. Odborná literatura k tomuto říká, že pokud to děti potřebují, mají mít možnost uchýlit se do klidného koutku a neúčastnit se společných činností.¹⁹⁴

Poté následuje třetí fáze cvičení, kterou paní učitelka Linda s dětmi obvykle uskutečňuje. Říká dětem, že si zahrají na auta. Rozmístuje děti do čtyř skupinek podle barev obručí, které mají. Děti jsou „auta“ a paní učitelka je „signalizace“. Paní učitelka zvedá jednu z obručí a děti, které mají obruče této barvy, mají běhat uprostřed koberce. Totéž pak s dělá i s ostatními barvami obručí. Když paní učitelka dá některou z obručí dolů, děti se mají vrátit

¹⁹⁴ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 34.

na své místo, „do garáže“. Paní učitelka obruče různě střídá. Děti mají pozorně sledovat paní učitelku, čímž si opět cvičí pozornost a reakce na signály.

Při cvičení paní učitelka s dětmi procvičuje různé schopnosti a dovednosti dětí a předává jim poznatky. Do cvičení také však zařazuje nějakou činnost, která se vztahuje k podtématu ŠVP PV na tento týden. Dnes to je hra na auta, kterou však paní učitelka s dětmi dělá často.

Pak paní učitelka postupně dává dolů všechny obruče. Posílá děti uklidit obruče do skříně podle barev, říká například: „Teď zaparkují modrá auta.“ Paní učitelka využívá místo příkazu, aby děti obruče uklidily, formu hry.

Cvičení končí asi v 9:40. Paní učitelka pak děti posílá, aby si šly about bačkory, došly si na WC a umyly si ruce před dopolední svačinou. Paní učitelka děti vždy upozorní, aby dodržely hygienické návyk a myly si po použití WC a před každým jídlem ruce.

Zde se opět jedná o to, že by učitelka MŠ měla vést děti k čistotě a podporovat je při hygienických úkonech¹⁹⁵, což patří dle odborné literatury k sociálně-pečovatelský činnostem učitelky MŠ¹⁹⁶.

Dopolední svačina

Děti přicházejí z koupelny a samy si berou ze skříně prostírání, která si pokládají před sebe na stoly, k nimž si sedají. Paní učitelka zavedla toto pravidlo a učí tím děti sebeobsluže. Říká, děti jsou z domova zvyklé, že za ně vše dělají rodiče. Paní učitelka kontroluje děti v koupelně a popohání opozdilce.

Učení dětí sebeobslužným činnostem lze opět zařadit mezi sociálně-pečovatelské činnosti učitelky MŠ¹⁹⁷.

Paní Radka přichystala stoly v průběhu cvičení dětí. Stoly jsou hezky prostřené. Paní učitelka Linda při každém jídle učí děti stolovat, k čemuž dle jejích slov patří hezky prostřený stůl.

¹⁹⁵ TOMANOVÁ in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 122.

¹⁹⁶ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

¹⁹⁷ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

Učitelka by měla učit děti stolovat¹⁹⁸, což také patří dle odborné literatury mezi sociálně-pečovatelské činnosti učitelky MŠ¹⁹⁹.

Zhruba v 9:45 paní Radka dává každému dítěti na prostírání talířek. Společně s paní učitelkou pak přinášejí dětem svačinu. Paní Radka nabízí dětem z tácu chleby s pomazánkou a ony si samy berou. Paní učitelka Linda nabízí dětem z talířku nakrájené ovoce a zeleninu.

Pokud má některé z dětí nějaký specifický požadavek ohledně jídla, paní učitelka s paní Radkou mu vyjdou vstříc. Některé děti například chtějí jen suchý chléb bez pomazánky.

Zde se jedná opět o individuální přístup k učitelky MŠ dětem²⁰⁰, respektování jejich potřeb učitelkou a napomáhání v jejich uspokojování.²⁰¹

Když mají všechny děti jídlo, paní učitelka jim popřeje dobrou chuť. Poté společně s paní Radkou usedá k jídelnímu stolu učitelek a také svačí. Paní Linda učitelka si tiše povídá s paní Radkou, ale zároveň sleduje děti. Napomíná ty, které jsou neukázněné: „Pst! Nemluvíme u svačinky. Tomáši, nemluv, vyrušuješ ostatní.“ Paní učitelka napomíná celou třídu, ale i přímo jednotlivé neukázněné děti. Děti také upozorňuje, aby se u jídla chovaly slušně a hezky seděly. Udržuje kázeň a učí děti, jak se slušně chovat u jídla.

Pokud chce některé dítě přidat, musí nejprve sníst vše, co dostalo. Děti si přidávají samy, opět proto, aby se učily sebeobsluže.

Některé děti nechtějí jíst zeleninu, ale paní učitelka jim vysvětluje, že zeleninu musí jíst, protože je zdravá a jsou tam vitamíny.

Dle odborné literatury by měla učitelka MŠ dítě vést k péči o své zdraví.²⁰² Učitelka by měla podporovat zdravý životní styl dítěte.²⁰³ Měla by respektovat zásady správné

¹⁹⁸ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

¹⁹⁹ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

²⁰⁰ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 8.

²⁰¹ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 33.

²⁰² TOMANOVÁ in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 122.

²⁰³ TOMANOVÁ in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 122.

životosprávy.²⁰⁴ Učitelka by se měla sama chovat dle zásad zdravého životního stylu a poskytovat tak dětem vzor.²⁰⁵

Paní Linda sice svačí, avšak od stolu také vstává a chodí mezi děti. Většinou je chce napomenout, přisunout blíže ke stolu nebo jim něco říci.

Dopolední svačinu by děti dle jejího mínění měly sníst celou, neboť se jedná o malou porci určenou dítěti, aby mělo energii a nemělo hlad. Pokud některé z dětí nechce jíst vůbec, paní učitelka Linda jej k jídlu nenásilně pobízí. Nikdy děti do jídla nenutí. Paní učitelka proto využívá větu: „Zkus si aspoň kousnout a uvidíš, že je to dobrý.“ Jedná se o osvědčenou taktiku, kdy od dítěte, které nechce nějaké jídlo jíst, paní učitelka požaduje, aby si alespoň kouslo, aby ochutnalo. Mají totiž tu zkušenost, že děti jídlo pouze neznají nebo se jim nějak nezdá, a proto jej nejí. Stává se tak, že dítě jídlo ochutná a zjistí, že je dobré a vše pak sní.

Pokud některé z dětí něco chce, mělo by to paní učitelce nahlas říci, a mělo by poprosit. Pokud to neudělá, paní učitelka jej opraví a ono to po ní musí zopakovat. Paní učitelka říká například: „Pepíku, neříká se já chci mlíko, ale prosil bych si přidat mléko.“ Učí děti zásadám slušného chování.

Po svačině si po sobě děti opět mají vše samy uklidit. Poté je paní učitelka posílá umýt se do koupelny. Svačina končí kolem 10:00.

Dopolední program

Krátce po 10:00 začíná dopolední program. V rámci něj paní učitelka pro děti organizuje určitou společnou činnost, která se tematicky pojí k podtématu ŠVP PV na daný týden. Paní učitelka Linda vybírá na každý den jiný typ činnosti, aby byl program pro děti pestrý. V pondělí paní učitelka obvykle otevírá nové podtéma a dětem jej představuje. Další činnosti, které tvoří dopolední program jsou pak na toto téma zaměřeny a děti tak již vědí, o co se jedná. Těmito dalšími činnostmi jsou pohybové aktivity, výtvarná výchova (kreslení, vybarvování, modelování, vyrábění, atp.), hudební výchova (kdy se děti učí různé písně), hudebně-pohybové činnosti, paní učitelka také děti učí různé básně, předčítá jim z knihy, organizuje pro ně různé hry atp. Jednou za měsíc do třídy MŠ přichází „návštěva“, která pro děti vytváří kulturní program – divadlo, cirkus, živá zvířata apod.

²⁰⁴ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 33.

²⁰⁵ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 33.

Dnes paní učitelka pro děti připravila didaktickou tabuli s tématem dopravy. Jedná se o tabuli s obrázkem města. Děti se pomocí této vzdělávací hry mohou naučit různým pojmům a také se učit barvy.

Paní učitelka se usadila na pohovku a děti se dle jejích pokynů usadily na židličky do půlkruhu kolem ní. Paní učitelka dětem říká: „Tak, děti. Tento týden si spolu povídáme o dopravních prostředcích a já jsem si pro vás dnes připravila tuhle hru. Tady je na tabuli namalované takové městečko a je tam spousta různých dopravních prostředků, jsou tam silnice, křižovatka a i lidi. Vy už tu hru znáte, tak si ji teď zkusíme spolu.“ Paní učitelka má k dětem obvykle při dopoledním programu před společnou činností průvodní slovo. V tom dětem sdělí, co budou společně dělat a často také uvede, jak tato činnost souvisí s tím, co děti již znají. K dětem mluví mile a způsobem, kdy je z tónu v jejím hlase slyšet nadšení. Děti tím motivuje, aby se činnosti chtěli účastnit a navodí pozitivní atmosféru. Paní učitelka říká, že děti se nadchnou rychle pro vše, avšak záleží na přístupu učitelky a na tom, zda je schopná děti motivovat, na činnost je nalákat tak, aby k ní měly pozitivní vztah.

K tomu odborná literatura říká, že učitelka MŠ by měla k činnostem, jež ve třídě organizuje, by měla učitelka děti vhodně motivovat, měla by navodit pozitivní vztah dětí k provádění dané činnosti. Učitelka děti k činnosti motivuje.²⁰⁶

Paní učitelka popořadě vyvolává jednotlivé děti, které mají přistupují k tabuli a odpovědět na otázku, kterou jim paní učitelka jim pokládá: „Lucinko, pojď sem ke stolku a na tabuli nám ukaž kluka, který jede na kole a má zelenou kombinézu.“ Lucka je velice bystrá a požadovaný obrázek ihned ukázala. Paní učitelka ji Lucku. Pak vyvolává Davidka: „Davidku, najdi něco, co je moc důležité a řídí to dopravu na křižovatce. Co je to?“ Davídek neví. Paní učitelku mu vysvětluje, že to říká autům, kdy smí a nesmí jet a svítí tam červená, oranžová a zelená barva. Davídek uhádl, že je to semafor, ale nemůže ho najít. Ostatní děti se hlásí a chtějí odpovědět. Paní učitelka jim říká: „Počkejte, budete odpovídat až potom. Teď je na řadě Davídek, tak necháme Davidka, ať to najde.“ Paní učitelka Linda k tomu poznamenává, že každé dítě ve třídě je jiné, má jinou osobnost, pochází z jiného prostředí, má jinou potencialitu. Davídek je pomalejší, proto se mu více věnuje, nespěchá na něj a pomáhá mu zodpovědět otázku. Ostatní děti se tím také mohou učit tomu, že se mají přizpůsobit jiným dětem v kolektivu.

²⁰⁶ KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 82-85.

Dle odborné literatury by měl být přístup k dětem by měl individuální. Učitelka by měla respektovat osobnostní rozdíly mezi dětmi a rozdíly v jejich individuálních výkonech a pokládat je za přirozené.²⁰⁷

Učitelka MŠ by měla vést předškolní vzdělávání tak, aby se děti rozvíjely v souladu se svými schopnostmi a možnostmi.²⁰⁸ Měla diagnostikovat specifické vzdělávací potřeby jednotlivých dětí, může se jednat o nějak znevýhodněné děti s jakýmkoli typem handicapu (o tělesné či smyslové postižení, sociální či kulturní znevýhodnění, dysporuchy) či o nadprůměrně nadané děti.²⁰⁹ Těmto dětem by mělo předškolní vzdělávání poskytovat speciální pedagogickou péči a zlepšovat tím jejich životní a vzdělávací šance.²¹⁰ Učitelka by tak s nimi například měla provádět v rámci praktických činností tzv. specifické činnosti či pro ně vytvářet individuální vzdělávací plány.²¹¹

Paní učitelka při dopoledním programu, v rámci něhož pro děti organizuje určitou činnost, neustále vyhodnocuje reakce dětí a aktuální situaci ve třídě. Podle toho, zda se připravená činnost daří či ne, paní učitelka danou činnost přizpůsobuje. Pokud je např. složitá, pokusí se ji zjednodušit. Pokud něco děti více baví a chtějí se tomu věnovat, paní učitelka může tuto činnost prodloužit na úkor něčeho jiného, a to zařadit příště. Paní učitelka Linda říká, že pro učitelku je důležitá, aby byla tvořivá a uměla improvizovat. Ona sama má však dlouholeté zkušenosti s prací s dětmi, a proto dokáže docela dobře odhadnout, jaké činnosti s dětmi naplánovat a většinou se vše zdaří.

Odborná literatura rovněž říká, že učitelka by měla sledovat dění ve třídě a chování dětí. Vzdělávací práce může být učitelkou pečlivě připravena, ale při samotné vzdělávací práci se do popředí dostávají okamžité požadavky na řízení dění ve třídě a učitelka by na ně měla pružně reagovat a měnit připravený plán tak, aby byly uspokojeny potřeby dětí.²¹²

Paní učitelka mluví s dítětem u tabule, ale zároveň vyzývá i ostatní děti, aby zkusily obrázek najít, ale aby to neřikaly nahlas. Paní učitelka nechce, aby se ostatní děti nudily, ale aby se všechny účastnily. Neustále všechny děti sleduje, napomíná děti, které mluví či se chovají nevhodně, někdy se na ně pouze významně zadívá. Předchází tak opět nekázní dětí.

²⁰⁷ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 8.

²⁰⁸ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 33.

²⁰⁹ KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 58.

²¹⁰ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 8.

²¹¹ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 45.

²¹² KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 35.

Když některé z dětí zlobí do té míry, že narušuje práci paní učitelky a ruší ostatní děti, paní učitelka si je posadí přímo vedle sebe, čím se dítě většinou uklidní. To lze pokládat za trest pro dítě a zároveň za způsob předcházení jeho dalšího nevhodného chování.

Dopolední program končí zhruba v 10:40. Po jeho skončení paní učitelka dětem říká: „Za to, že jste tak pěkně cvičily a hezky jste ukazovaly tady na té tabuli a že jste byly hodné, dostane každý bonbonek.“ Paní učitelka dává každému dítěti jen jeden malý bonbon (většinou takový, který lze rychle sníst). Děti musí bonbon sníst v sedě na koberci a pak ukázat paní učitelce, že mají prázdná ústa. Tím paní učitelka dbá na bezpečí dětí (aby se např. bonbonem při pohybu neudusily). To opět spadá pod péči o bezpečí dětí (viz. sociálně-pečovatelské činnosti učitelky MŠ). Poté posílá děti do dětské šatny převléci se na pobyt venku.

Pobyt venku

Paní učitelka v dětské šatně společně s paní Radkou pomáhají dětem s převlékáním. Paní učitelka však upozorňuje, že nejsou žádné služby dětí, ale pouze jim pomáhají přiměřeně jejich věku a schopnostem. Děti, jež jsou neukázněné, paní učitelka většinou napomíná. Oblékání dětí trvá poměrně dlouho, zvláště v zimním období. Popohání pomalé děti a chválí ty, které se samy dokáží obléci.

Učitelka MŠ by měla dle odborné literatury dítěti poskytovat pomoc.²¹³ Měla by dětem pomáhat při oblékání.²¹⁴ To patří k sociálně-pečovatelským činnostem učitelky MŠ.²¹⁵

Krátce před 11:00 paní učitelka s dětmi vychází ven. Obvykle s nimi jde nejprve na vycházku mimo areál MŠ. Paní učitelka musí respektovat určitá pravidla²¹⁶, například, že jedna učitelka smí mimo areál MŠ pouze s méně než 20 dětmi. Pokud je nepříznivé počasí (prší, je méně než -10 stupňů, je smog, apod.), neměla by učitelka s dětmi chodit ven vůbec.

Paní učitelka po dětech vyžaduje, aby šly ve dvojicích. Jde před první dvojicí, ale všechny děti stále sleduje. Často děti přepočítává. Pobyt s dětmi mimo areál MŠ je pro učitelku velká zodpovědnost a učitelka musí ve zvýšené míře dbát na bezpečí dětí (zajišťování bezpečí dětí patří mezi sociálně-pečovatelské činnosti učitelky MŠ²¹⁷). Děti jdou

²¹³ TOMANOVÁ in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 122.

²¹⁴ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

²¹⁵ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

²¹⁶ Tato pravidla jsou stanovena ve školním řádu MŠ vydaného vedením MŠ. Školní řád je vytvářen tak, aby byl v souladu se Školním zákonem.

²¹⁷ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

velice pomalu, rozpojují se. Některé děti se dokonce zastaví nebo odběhnou stranou, přestože vědí, jak se mají venku chovat dle pravidla bezpečného chování venku, např. „Na vycházce jsme pí. učitelce na dohled, na zahradě jsme tam, kde je paní učitelka a všechny děti ze třídy. Nikdy neutíkáme pryč od paní učitelky.“ Paní učitelka vyžaduje od dětí venku kázeň ve zvýšené míře. Pokud se některé z dětí od skupinky odpojí, paní učitelka si toho ihned všimá a trestá tím, že mu vynadá a vysvětlí mu, co udělalo špatně: „Tomáši, co tam děláš? Okamžitě pojď k nám! Říkali jsme si, že když jdeme ven, máme jít všichni spolu ve dvojicích! Nikdo nesmí chodit pryč od paní učitelky!“ Poté zařazuje dítě dopředu pod svůj dohled, aby zabránila jeho dalšímu nevhodnému chování.

Paní učitelka při procházce děti dívat se kolem sebe a poznávat svět. Předává dětem různé poznatky. Děti se tak mohou učit přímo v reálu, kde to, co jim paní učitelka vysvětluje, přímo vidí a tím si poznatky mohou dobře zapamatovat (viz znalost a užívání metod předškolního vzdělávání - činnostní a prožitkové učení²¹⁸).

Paní učitelka se dětí obvykle ptá: „Děti, všimly jste si něčeho nového?“ Děti odpovídají. Paní učitelka děti chválí, že si všimly, že na keřích vyrašily pupeny. Říká dětem, že přichází totiž jaro a že z těchto pupenů vyrostou keřům listy. Pak paní učitelka s dětmi přechází přes přechod. Nejprve dětem vysvětluje, jak se správně rozhlížet, kde je vlevo a kde vpravo. Tím paní učitelka plní jeden z vzdělávacích cílů nabídky aktuálního podtématu ŠVP „Osvojit si znalosti o základních pravidlech bezpečnosti při chůzi na ulici, při přecházení na křižovatce, kde je vlevo, vpravo.“ (viz znalost a užívání metod předškolního vzdělávání - činnostní a prožitkové učení²¹⁹)

Pak jde s dětmi k velké silnici a zastavují se na bezpečnou vzdálenost od ní. Paní učitelka dětem sděluje: „Protože si spolu povídáme o dopravě a dopravních prostředcích, podíváme se spolu, jak to vypadá na opravdové velké silnici. Podívejte se, copak tu všechno je. Jezdí tu různé dopravní prostředky. Tady zrovna jede tramvaj.“ Paní dětem dále vysvětluje, jaké další dopravní prostředky zde jezdí, které přepravují cestující, jaký semafor je pro auta a který pro chodce a kdy smějí chodci přecházet přes silnici. Paní učitelka tak opět splnila jeden z cílů nabídky podtématu ŠVP „Umět poznat a pojmenovat některé dopravní prostředky, co přepravují. Světelná signalizace, dopravní značky.“ (viz znalost a užívání metod předškolního vzdělávání - činnostní a prožitkové učení²²⁰).

²¹⁸ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 8.

²¹⁹ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 8.

²²⁰ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 8.

Poté se paní učitelka vrací s dětmi do areálu MŠ a nechává ještě děti proběhnout se po zahradě a na dětském hřišti, neboť při procházce a ve třídě nemají dostatek místa pro pohyb. Po příchodu z venku se děti opět v šatně převlékají a paní učitelka společně s paní Radkou děti jim pomáhají. Poté paní učitelka posílá děti umýt se do koupelny před obědem. Připomíná tak dětem, aby dodržovaly hygienu a vede je k čistotě (Viz sociálně-pečovatelské činnosti učitelky MŠ²²¹).

Během toho, co byla paní učitelka s dětmi venku, paní provozní Radka připravila oběd a přichystala dětem postele na spaní.

Oběd

Oběd začíná zhruba v 11:50. Svým průběhem je podobný dopolední svačině a paní učitelka při něm dbá téměř na shodné skutečnosti. Děti opět sedí u stolků. Paní Radka jim společně s paní učitelkou přinášejí jídlo, nejprve polévku. Paní učitelka děti napomíná, aby daly ruce pod stůl, na kolena, aby s rukama nepřekážely a paní Radka jim mohla nandat polévku. Paní učitelka dětem říká: „Který stoleček bude nejhodnější, dostane polévku jako první.“ Tím chce paní učitelka motivovat děti k tomu, aby byly ukázněné. Paní učitelka také děti napomíná, aby byly tiše. Dítě, které dostane talíř s polévkou, musí poděkovat. Paní učitelka to dětem připomíná. Děti u jednoho stolečku musejí vždy počkat, až budou mít jídlo všechny děti. Poté jim popřeje dobrou chuť a až v té chvíli se mohou děti pustit do jídla. Nandávání jídla má téměř slavnostní atmosféru. Paní učitelka učí děti správnému stolování (viz učení dětí stolovat, jež patří mezi sociálně pečovatelské činnosti učitelky MŠ²²²).

Když jedí všechny děti, paní učitelka společně s paní Radkou začínají také obědvat. Paní učitelka však stejně jako u dopolední svačiny sleduje děti, napomíná ty, které se nevhodně chovají a od stolu také často vstává a chodí přímo k dětem. Často děti upozorňuje, aby držely lžici správným způsobem, zezdola názorně jim to ukazuje.

Kolem 12:00 přichází do třídy druhá paní učitelka, paní Petra. Všechny zdraví, nandává si oběd a sedá si ke stolu k paní učitelce Lindě a paní provozní Radce. Zapojuje se také ihned do práce s dětmi, napomíná je a chodí mezi ně, stejně jako paní učitelka Linda.

Paní učitelky chtějí, aby děti polévku snědly celou. Pokud dítě jíst nechce, učitelka mu stejně jako při dopolední svačině domlouvá, aby snědlo ještě alespoň pár lžic. Učitelky krmí některé pomalejší děti. Děti si polévku nemohou přidávat, a to proto, aby jedly druhé jídlo. Paní učitelky po jídle dětem odnášejí talíře a přinášejí druhé jídlo. Děti od stolků nevstávají.

²²¹ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

²²² BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

Při podávání druhého jídla učitelky opět respektují potřeby a požadavky jednotlivých dětí a některé děti, které to požadují, dostávají jen například přílohu bez masa nebo celé jídlo bez omáčky. Také při hlavním jídle obědvají učitelky společně s dětmi a na děti dohlížejí. Mnohé děti mají problémy s příborem a učitelky je učí správně jej držet. Po jídle učitelky dětem opět odnášejí talíře a domlouvají dětem, které nedojedly, aby snědly ještě pár soust, protože jinak by pak měly hlad. Paní učitelky vyžadují, aby děti vypily všechno pití, které k obědu dostaly. Poté děti posílají umýt se do koupelny (děti mají často jídlo po obličeji i rukách). Některé děti paní učitelka vede do šatny převléci se, neboť mají jídlo i na oblečení.

Oběd končí kolem 11:20.

Činnosti, jež paní učitelka uskutečňuje po skončení oběda do chvíle odchodu z MŠ

Po obědě se paní učitelka Linda věnuje administrativním činnostem (viz administrativní činnosti učitelky MŠ²²³), které vykonává u psacího či u jídelního stolu. Paní učitelka Petra asistuje dětem, které se připravují na spaní, předává děti, jež odchází po obědě, rodičům a čte dětem před „odpočinkem“ Paní učitelka Linda však děti stále sleduje pokud je některé z dětí neukázněné, napomíná je.

Paní učitelka Linda zapisuje nejprve do třídní knihy průběh dnešního dne. Při této činnosti si vzpomíná, co vše dnes s dětmi dělala a jak to probíhalo. Provádí reflexi své pedagogické práce, činností, jež s dětmi uskutečňovala. Hodnotí také sebe sama, jak si při práci s dětmi vedla.

Učitelka MŠ by měla být schopna tzv. sebereflexe neboli hodnocení sebe sama.²²⁴ Měla by též hodnotit svou pedagogickou práci a na základě získaných poznatků z toho přizpůsobovat své další plánování a praktickou práci.²²⁵ Tento proces napomáhá učitelce zkvalitňovat svou práci podle potřeb jednotlivých dětí i celé skupiny. Bez něho by mohla být učitelka problematická, neboť kdyby průběžně zpětně nevyhodnocovala svou práci, postupovala by mechanicky a stereotypně bez ohledu na děti ve třídě. Schopnost řídit se na základě hodnocení své práce vede naopak k větším profesním kvalitám.²²⁶

Hodnocení sebe sama a své pedagogické práce patří mezi hodnotící (evaluační) činnosti učitelky MŠ.²²⁷

²²³ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

²²⁴ VAŠUTOVÁ, J. in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn*, s. 131.

²²⁵ KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s.26.

²²⁶ KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 121.

²²⁷ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

Poté paní učitelka počítá dle třídní knihy děti, které mají přijít zítra do MŠ. Tento počet musí nahlásit do MŠ Krumlovská, která do pro třídu paní učitelky Lindy vaří a přiváží jídlo. V MŠ na Slunečném náměstí se nevaří, neboť na to není toto pracoviště uzpůsobeno. Paní Radka jídlo pouze ohřívá.

Paní učitelka má na starosti více administrativy, avšak tu již neprovádí každý pracovní den, ale obvykle na přelomu každého kalendářního měsíce. Ke konci měsíce musí například spočítat průměr dětí, které do školky docházely za uplynulý měsíc a také zkontrolovat platby školného (od ředitelky dostane výpis ze školkového účtu). Provádí také hodnocení tématu za tento měsíc, přičemž hodnotí, co z nabídky ŠVP PV s dětmi při výchovně-vzdělávací práci učitelka uskutečnila, a jak byly tyto vzdělávací činnosti úspěšné či nikoli.

Dle odborné literatury učitelka zodpovídá za to, že předškolní vzdělávání uskutečňované v MŠ probíhá v souladu s požadavky uvedenými v RVP PV. Proto by měla průběžně kontrolovat, zda tomu tak je na základě zpětného vyhodnocování průběhu předškolního vzdělávání ve své třídě, jeho podmínek a výsledků. Toto vyhodnocování učitelce přináší zpětnou vazbu o zvoleném postupu a tak větší jistotu, kterou v rámci volnějších pravidel (rámcově stanovený obsah předškolního vzdělávání) dnes učitelé často postrádají. Učitelka by měla toto vyhodnocování provádět průběžně, systematicky a dle předem připraveného plánu. Poznatky tímto vyhodnocováním získané by měla učitelka cíleně využívat ke zkvalitňování vzdělávacího procesu a podmínek, za kterých vzdělávání probíhá.²²⁸

Hodnocení (evaluace) třídního vzdělávacího programu vzhledem ke školnímu vzdělávacímu programu patří mezi hodnotící (evaluační) činnosti učitelky MŠ.²²⁹

Na provádění těchto měsíčních administrativních činností se paní Linda střídá s paní učitelkou Petrou. Paní učitelka také jednou za půl roku provádí písemné hodnocení dětí do tzv. evidenčních listů jednotlivých dětí. Tohoto hodnocení paní učitelka provádí na základě pravidelného sledování dětí, které uskutečňují každý den při veškeré práci s dětmi. Ta se neprovádí písemně, ale myšlenkově.

Dle odborné literatury by měla učitelka sledovat osobnostní rozvoj a osobní vzdělávací pokroky u každého dítěte zvláště²³⁰ Předškolní vzdělávání je individualizované

²²⁸ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 44.

²²⁹ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

a nejde v něm tedy o hodnocení dítěte a jeho výkonů k dané normě, ani se neporovnávají děti a jejich výkony mezi sebou. Hodnocení dětí učitelka provádí na základě tzv. pedagogické diagnostiky, jíž provádí průběžně a dlouhodobě při každodenní výchovně-vzdělávací práci s dětmi. Důležité informace by měla učitelka dokumentovat, aby mohla každé dítě dobře poznat.²³¹ Měla by je využívat pro komunikaci s dítětem, pro vytváření individuálních vzdělávacích plánů, pro poskytování informací rodičům.²³²

Hodnocení rozvoje dětí také patří mezi hodnotící (evaluační) činnosti učitelky MŠ.²³³

V průběhu spánku dětí má paní učitelka také čas pečovat o nástěnky ve školce. Na nástěnku pro rodiče vyvěšuje různé důležité aktuální informace. Některé důležité informace vyvěšuje na dveře dětské šatny. To dělá proto, neboť má zkušenosti s tím, že mnoho rodičů nástěnku nečtou, ale informací na dveřích v šatně si všimnou. Stará se však také o nástěnky v šatně dětí, kam vyvěšuje výtvarné práce dětí.

Paní učitelka se rovněž může začít připravovat na další den (většinu přípravy však uskutečňuje až doma) Ve školce připravuje některé materiály. Paní učitelka má činnosti pro práci s dětmi na daný týden zhruba naplánovaný již předem. Zítra by chtěla s dětmi temperami vybarvovat obrázky dopravních prostředků, a potřebuje proto obrázky nakopírovat na velké čtvrtky. Prosí o paní Radku, která se o věci tohoto typu stará.

Když paní Milena dočte dětem pohádku, obvykle si společně s paní Lindou (případně i s paní Radkou, ta však v době spánku dětí obvykle uklízí budovu) povídají u kávy. Učitelky také spolupracují. To dělají především tak, že jedna druhé sdělí, co se dnešní den událo, co při výchovně-vzdělávací práci s dětmi uskutečnila za činnosti, jaké jsou aktuální informace ohledně dění ve školce a provozu školky a předávají si také informace ohledně hodnocení rozvoje dětí. To je důležité proto, aby obě učitelky o všem věděly a mohly na jedna na druhou navazovat a postupovat jednotně. Učitelky mohou spolupracovat také tak, že vzájemně hodnotí svou pedagogickou práci. Probírají, co a jak s dětmi dělaly a jak to dopadlo a co dělat plánují. Dávají si navzájem rady, ptají se té druhé, jak by to udělala ona. Učitelka tak může provádět sebereflexi a hodnocení své pedagogické na základě hodnocení druhou učitelkou. Společně se také připravují na organizování některých složitějších akcí, jako je např. karneval, při nichž budou přítomné obě dvě. Připravují také společně různé materiály pro práci s dětmi. Paní Linda říká, že spolupracovat takto s kolegyní je pro učitelku velice přínosné.

²³⁰ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 41.

²³¹ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 41.

²³² SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 41.

²³³ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

Dle odborné literatury by měla učitelka MŠ by měla být schopna spolupracovat²³⁴ se všemi členy pracovní skupiny v MŠ (provozní zaměstnanci, kolegyně učitelky, ředitelka) v MŠ, a především s kolegyní učitelkou, s níž pracuje v jedné třídě. Mezi učitelkami by měla panovat shoda v tom, jak nahlízejí na volbu výchovných a vzdělávacích přístupů. Měly by být tzv. „podobné krevní skupiny“, aby si mohly porozumět, dokázaly na sebe navazovat, doplňovat se a spolupracovat ve prospěch dětí ve třídě.²³⁵ Spolupráce s kolegyní patří mezi tzv. činnosti učitelky zaměřené na spolupráci.²³⁶

Odchod paní učitelky z MŠ

Paní učitelce Lindě končí ranní služba ve 14:00 a zhruba v tuto dobu odchází domů.

Soukromá část dne paní učitelky MŠ, jež se pojí k práci učitelky MŠ

V době soukromé části dne paní učitelka sice již nevykonává přímou výchovně-vzdělávací práci s dětmi, avšak vykonává některé činnosti, jež se k její profesi vážou. Především relaxuje a provádí přípravnou činnost.

Pro učitelku je důležité, aby v době, kdy nepracuje, relaxovala. Práce učitelky MŠ je dle paní Lindy náročná psychicky i fyzicky, neboť se musí každý pracovní den po mnoho hodin věnovat skupině 20 dětí. Důležité proto je, aby učitelka uměla relaxovat a odreagovat se. Paní učitelka Linda třikrát týdně cvičí, chodí na procházky se svým psem, navštěvuje divadlo a koncerty a odpočívá. Paní učitelka Linda však podotýká, že se někdy snaží na pracovní záležitosti nemyslet a odreagovat se, avšak člověk není stroj, aby se vypnul. Když jsou v MŠ nějaké problémy (např. problémy s některým z dětí), nejde jí nemyslet na ně. To je však dané i tím, že paní učitelka ke své práci přistupuje zodpovědně.

Také odborná literatura říká, že práce učitelky MŠ je psychicky a fyzicky náročná.²³⁷ Učitelka by měla proto zjišťovat, zda stresu z výkonu svého povolání nepodléhá a měla by využívat techniky pro jeho zvládnutí.²³⁸ Dalšími stresory může být např. nepředvídatelné situace v chování dětí, rodičů a nadřízených. V každodenní situaci učitelky MŠ jsou stresory např. neočekávané situace, hluk, neklid, zvýšená zodpovědnost, problémy s udržením

²³⁴ VAŠUTOVÁ, J. in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn*, s. 131.

²³⁵ KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 121.

²³⁶ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

²³⁷ PRŮCHA, J. *Učitel : současné poznatky o profesi*, s. 71.

²³⁸ KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 151.

pravidel, organizační zvládnání skupiny dětí při různých činnostech.²³⁹ Zdrojem stresu jsou u učitelů obecně (a lze sem zahrnout také učitelku MŠ) jsou: žáci se špatnými postoji a motivací k práci; žáci, kteří vyrušují, a všeobecná nedisciplinovanost žáků ve třídě; časté změny vzdělávacích projektů a organizace školy; špatné pracovní podmínky (stav a vybavení budov a tříd, financování provozu školy), včetně osobních vyhlídek na zlepšení postavení; časový tlak; konflikt s kolegy; pocit, že společnost nedoceňuje práci učitele.²⁴⁰ Učitelský stres může snižovat kvalitu práce učitelky. Pokud je pro učitelku pedagogická práce po delší dobu zdrojem stresových situací, oslabí to její pocit uspokojení z práce a povede ke ztrátě zájmu o tuto činnost. To ovlivní i množství času a úsilí, které je ochotna věnovat pedagogické činnosti. Pokud učitelka pociťuje stres, může to také snižovat kvalitu jejích vztahů s dětmi ve třídě. Dlouhodobý stres může vést k tzv. syndromu vyhoření, což je emocionální stav únavy a vyčerpání, který je vrcholnou dimenzí dlouhodobých stresů a frustrace.²⁴¹

Další činnost, kterou paní učitelka uskutečňuje v soukromé části svého dne, je plánování další výchovně-vzdělávací práce. Učitelka pracující na plný úvazek musí během 14 dnů, kdy proběhne její ranní a odpolední služba, odpracovat celkem 62 hodin. Každý den je to asi 8 hodin přímé práce s dětmi. Pro povinnou přípravu učitelky na další výchovně-vzdělávací práci jsou určeny zbylé 2 hodiny denně. Je však na učitelce, zda se připraví doma či v MŠ. Paní učitelka Linda se připravuje doma, protože zde má klid na přemýšlení. Připravuje se pouze myšlenkově, neboť písemná příprava není povinná a navíc je dle mínění paní Lindy zbytečná, zvláště pro zkušenou učitelku. Poznává rovněž, že podrobně vytvářet plán není ani možné, protože učitelka musí dbát na aktuální reakce dětí a situaci, která se ve třídě vytvoří a dle toho jednat.

Paní učitelka Linda se připravuje tak, že si na počátku každého týdne prostuduje téma měsíce a podtéma týdne ŠVP PV. Na základě zde uvedených nabídek aktivit a vzdělávacích cílů si rozvrhne, co by zhruba chtěla s dětmi během týdne uskutečnit. Poté se připravuje vždy na další den již podrobněji. Vybírá konkrétní činnosti. Paní učitelka Linda s kolegyní Petrou nevytvořily TVP PV pro svou třídu, a proto vybírají z nabídky ŠVP PV určené pro celou MŠ Na Zvonečku. Paní učitelka musí vybírat jen určité činnosti dle schopností věkové skupiny dětí, kterou má ve třídě. Snaží se vybírat činnosti tak, aby byly aktivity dětí různorodé a aby splňovaly předepsané vzdělávací cíle. Také dbá na to, aby činnosti navazovaly na to, co

²³⁹ KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 125-126.

²⁴⁰ KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 152-153.

²⁴¹ KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 152-153.

s dětmi již dělala, aby děti měly možnost všemu dobře porozumět. Paní učitelka musí dodržet předepsaný základ nabídky ŠVP, ale může jej také dle svého uvážení vhodně rozšířit. Paní učitelka uvažuje také o dalších skutečnostech, jako je časový plán jednotlivých činností či jak správně děti motivovat. Doma připravuje rovněž různé materiály, které bude při práci s dětmi potřebovat.

Dle odborné literatury by se měla učitelka MŠ při přípravné činnosti²⁴² (plánování, projektování) systematicky promýšlet vzdělávací plán²⁴³ (ŠVP PV, případně TVP PV). Měla respektovat vzdělávací nabídku zde uvedenou a tvůrčím způsobem ji konkretizovat.²⁴⁴ Při přípravě plánu by měla dbát na potřeby a možnosti dětí předškolního věku.²⁴⁵ Měla by dle toho volit činnosti²⁴⁶ i metody vzdělávání.²⁴⁷ Měla by také respektovat individuálně různé potřeby a možnosti jednotlivých dětí.²⁴⁸ Při výběru činnosti by měla uvažovat o vzdělávacích cílech, jež má činnost naplňovat a o cílových dovednostech, které mají děti na konci vzdělávací činnosti zvládnout.²⁴⁹ Pro děti se speciálními potřebami by měla vytvářet individuální vzdělávací plány (projektuje individuální výchovně-vzdělávací činnosti).²⁵⁰ Při plánování by měla učitelka vycházet z výsledků hodnotících činností.²⁵¹ Činnosti by měla plánovat tak, aby navazovaly na dřívější výuku a umožňovaly návaznost výuky příští.²⁵² Činnosti, jež dětem nabízí by měly být mnohostranné a pestré.²⁵³ Měla by také připravovat či vytvářet pomůcky a materiály.²⁵⁴ Učitelka by měla také připravit časový rozvrh jednotlivých činností.²⁵⁵ Plán, který učitelka připraví by měl být důkladně promyšlený, aby učitelka nemusela při samotném vyučování vytvářet zásadní rozhodnutí²⁵⁶, avšak měl by být zároveň pružný, aby jej bylo možné při jeho uskutečňování měnit podle reakcí dětí a přizpůsobovat aktuální situaci, která ve třídě nastane.²⁵⁷

²⁴² BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

²⁴³ VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 20.

²⁴⁴ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 15.

²⁴⁵ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 45.

²⁴⁶ KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 23.

²⁴⁷ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 110.

²⁴⁸ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 8.

²⁴⁹ KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 23.

²⁵⁰ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 45.

²⁵¹ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 45.

²⁵² KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 25.

²⁵³ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 15.

²⁵⁴ ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 125.

²⁵⁵ KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 33.

²⁵⁶ KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 34.

²⁵⁷ KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*, s. 35.

3.2.2.2. Den učitelky MŠ s odpolední službou

Odpolední služba začíná paní učitelce Šafránkové od pondělí do středy v 9:30 a ve čtvrtek a v pátek v 11:30. Odpolední služba končí všechny dny v 16:15.

Ve dny, kdy paní učitelce služba začíná v 9:30, přichází většinou po dopolední svačině a společně s paní učitelkou Petrou pak spolupracují při práci s dětmi.

Příchod učitelky do MŠ

Tento modelový den začíná paní učitelce Lindě služba v 11:30. Ona však do MŠ přichází jako obvykle dříve, již po 11 hodině.

Pobyt venku s kolegyní učitelkou a dětmi

Paní učitelka Linda přichází do MŠ v době, kdy je paní učitelka Petra s dětmi na zahradě. Jde za nimi na dětské hřiště. Učitelky stojí stranou od dětí a povídají si. Přitom sledují děti. Paní učitelka Petra vypráví paní učitelce Lindě, co se událo na ranní službě během dopoledne: „Tomáš byl už dneska lepší, snad si ten včerejšek vzal do hlavy. Tak jsem ho pochválila a řekla jsem mu, že dnes ho paní učitelka Linda nechá za odměnu hrát si.“ Paní Linda odpovídá: „No jo. Včera jsem ho nechala odpoledne hezky sedět u stolečku a musel si malovat, když předtím tak zlobil.“ Tomáš včerejší den při ranní hře zlobil a paní učitelka Petra mu za trest slíbila, že si při odpolední hře nebude smět hrát. Paní učitelka Linda to pak dodržela. Tím učitelky sjednocují svůj výchovný postup a tím, že jsou důsledné a jedna dodrží to, co řekne druhá. Děti si uvědomují, zda učitelky své sliby dodržují a podle toho se nadále chovají. Kdyby učitelky nebily důsledné, děti by je přestaly respektovat a byly by neukázněné.

Tato činnost učitelky MŠ, je příkladem spolupráce s kolegyní učitelkou, což patří dle odborné literatury mezi činnosti učitelky MŠ zaměřené na spolupráci.²⁵⁸

Zhruba v 11:30 se učitelky vrací s dětmi do MŠ. Při příchodu děti přepočítávají.

Poté dětem v šatně pomáhají s převlékáním, přičemž průběh převlékání dětí z venku je shodný jako při ranní službě paní učitelky, avšak nyní jsou učitelky dvě, a paní Radka jim proto nemusí pomáhat.

²⁵⁸ BEČVÁŘOVÁ, Z. Současná mateřská škola a její řízení, s. 89.

Oběd

Oběd při odpolední službě paní Lindy probíhá stejně jako při její ranní službě, změna je pouze v tom, že od začátku oběda jsou přítomné obě učitelky.

Příprava dětí na odpočinek (spánek) dětí

Paní učitelka Petra se po obědě věnuje administrativním činnostem a kolem 12:30 odchází domů. Pracuje a tříčtvrteční úvazek a proto má jinou pracovní dobu než paní učitelka Linda.

Paní učitelka Linda se po obědě věnuje dětem. Ty jsou již naučené, že si mají po obědě vzít své židle, a vyrovnat je před postýlky do řady. U těchto židliček se pak svlékají a odkládají na ně své oblečení. Poté se odchází obléci do pyžama ke své postýlce. Paní učitelka dětem s převlékáním opět pomáhá. (viz pomoc dětem - sociálně-pečovatelské činnosti učitelky MŠ).

Paní učitelka Linda usadila několik dětí, které odchází domů po obědě ke stolečku, aby si při čekání na rodiče malovaly. Děti tím zabaví, má je pod dohledem, a předchází tak jejich nekázní. Rodičům, jež si pro ně přichází, pak otevírá, dítě odvede do šatny a předá jej. Chvilí s každým rodičem opět mluví. Nyní již rodiče tolik nespíchají jako ráno a paní učitelka s nimi může mluvit o něco déle.²⁵⁹ Musí však kontrolovat, zda se děti ve třídě nechovají neukázněně a zda jsou v pořádku.

Pokud jsou děti během toho, co je paní učitelka v šatně neukázněné, reaguje po příchodu do třídy slovy: „Copak to tady je? Lehněte si všichni do postýlek. Jestli budete hezky potichu ležet, přečtu vám pohádku.“ Paní Linda se snaží děti motivovat, aby byly hodné. Poté vybízí děti, aby si do postýlky vzaly nějakou plyšovou hračku na spaní, většina dětí jí však již má. Paní učitelka se děti pak ptá, zda byly všechny před spaním „čůrat“. Některé děti, jež nebyly, posílá na WC. Paní učitelka k tomu říká, že takto malým dětem se někdy stane, že se „počůrají“ do postele. Nestává se to ale často a učitelka by vždy měla zjistit příčinu tohoto problému, protože dítě může být také nemocné nebo mít psychické potíže.

Paní učitelka Linda říká, že problémy, jako je např. pozvracení či počůrání dítěte, se neodehrávají denně. Pokud k tomu dojde, paní učitelka se snaží vyhledat příčinu. Dítě může být nemocné nebo mít nějaké psychické problémy apod. Paní učitelka Linda v takové situaci jedná diskrétně a citlivě. Vysvětlí dítěti, že „to nevádí“ a že „se nic nestalo“. Ostatní děti si toho samozřejmě všimnou a následují většinou chování paní učitelky a dítěti se neposmívají, pokud učitelka zvolí vhodný přístup.

²⁵⁹ Rozmluvy s rodiči popisují podrobněji v části „Činnosti učitelky při odpolední hře a řízených činnostech“.

Při „odpočinku“ děti nemusí spát, mohou pouze odpočívat, avšak nesmí vyrušovat ostatní děti, které spát chtějí. Mohou také spát v jaké poloze chtějí, nemusí např. ležet jen na zádech.

Pohádka pro děti

Kolem 12:30 leží již všechny děti v postýlkách a paní učitelka jim předčítá pohádku. Často vybírá příběh, který je tématicky spojen s právě probíraným podtématem týdne. Tím jsou nyní Velikonoce. Někdy však také pouští pohádku na kazetě.

Během předčítání pohádky ještě paní učitelka předává některé děti rodičům.

Pokud některé z dětí vyrušuje, paní učitelka jej napomíná: „Lucko, jestli budeš zlobit, vezmu ti tu berušku!“ Paní učitelka dětem, které opakovaně zlobí a neposlouchají její napomenutí, vezme za trest plyšovou hračku, kterou mají na spaní. Pokud je dítě pak hodné, paní učitelka mu ji opět vrátí. Tím opět udržuje kázeň dětí.

Některé děti chodí během „odpočinku“ na WC, mají to povolené, avšak musejí se paní učitelce ohlásit.

Činnosti učitelky během odpočinku (spánku) dětí

Něco po 13:00 paní učitelka dětem obvykle pohádku dočte. Děti klidně a tiše leží a postupně usínají. Paní učitelka si jde většinou uvařit kávu a společně s paní Radkou si povídají u jídelního stolu učitelek. Paní učitelka se během spánku dětí také připravuje na další výchovně-vzdělávací práci s dětmi, připravuje materiály, pečuje o nástěnky.

Buzení dětí, úklid lehátek a pomoc dětem při převlékání po spaní

Ve 14:30 paní učitelka společně s paní Radkou děti budí. Většina dětí usnula. Paní učitelka pouští v magnetofonu dětskou hudbu. Obě ženy jednají velice citlivě a jsou k dětem milé. Dětem, které již vstaly, skládají ložní prádlo a odnášejí jej do skříně. Některé děti si samy skládají pyžama i peřiny samy a paní učitelka je za to chválí.

Paní Radka upozorňuje paní učitelku Lindu, že Tobiáš ošklivě kašle. Paní učitelka odpovídá, že si toho všimla. Říká: „Snad není nemocný. Zní to, jako kdyby měl ten kašel na plicích a také dneska dost rychle usnul. Radši to řeknu jeho rodičům.“

Dle odborné literatury by měla učitelka MŠ dokázat posoudit zdravotní stav dítěte a zajisti potřebná opatření.²⁶⁰ To patří k sociálně-pečovatelským činnostem učitelky MŠ.

Děti se pak oblékají u židliček a paní učitelka jim pomáhá. Říká holčičkám, aby si přinesly své hřebeny a češe je. Děti, které jsou oblečené, posílá ke stolkům, kde je již nachystaná odpolední svačina.

Odpolední svačina

Odpolední svačina začíná asi v 14:40 a probíhá stejně jako svačina dopolední. Ve třídě je však mnohem větší klid, neboť dětí je již méně.

Činnosti učitelky při odpolední hře a řízených činnostech

Dopolední svačina končí asi v 15:05 a paní učitelka Linda sděluje dětem, že kdo dojedl a vypil všechno pití, může si jít hrát. Průběh odpolední hry je velice podobný jako u ranní hry v den s ranní službou paní učitelky Lindy. Paní učitelka nechává děti volně si hrát a nabízí jim některé hry nebo činnosti. Dětem se věnuje a zapojuje se s nimi do různých aktivit. Pro děti si postupně přicházejí rodiče. Někdy paní učitelka s některými dětmi dodělává výtvarnou práci, kterou děti s paní učitelkou Petrou nestihly dopoledne dokončit.

Odpolední hra je dobou, kdy paní učitelka může déle rozmlouvat s jednotlivými rodiči. Ti většinou již nikam nespíchají a s paní učitelkou jsou ochotni mluvit. Paní učitelka však má dojem, že většina rodičů se nezajímá o to, jak se jejich dítě ve školce mělo a co dělalo. Sami se učitelky nezeptají na to, co dítě ve školce dělalo, jak se projevuje či zda se naučilo něco nového. Pokud se na něco ptají v šatně samotného dítěte, zajímá je většinou to, zda dítě bylo venku, zda jedlo a zda snědlo všechno. Podle mínění paní Lindy mají rodiče dojem, že školka je odkladiště dětí a učitelka chůva, že děti si ve školce pouze hrají a paní učitelka je hlídá. Paní učitelka by uvítala ze strany rodičů i veřejnosti větší zájem o práci učitelky MŠ a o dění v MŠ a také vyšší ocenění práce učitelky MŠ. Rodiče dětí mají možnost každou středu školku během celého dne navštívit a pobýt zde s dětmi, avšak za tu dobu, co zde paní učitelka pracuje, se tak nestalo ani jednou. Paní učitelka si rovněž stěžuje, že rodiče nečtou nástěnky a nevšimnou si mnohdy důležitých informací. Někteří rodiče dokonce nechodí na vystoupení dětí. Paní učitelka Linda je toho názoru, že v dnešní době se rodiče obecně o své děti nezajímají. Věnují se svému a na děti „nemají čas“.

²⁶⁰ VAŠUTOVÁ, J. in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn*, s. 130.

Pokud paní učitelka potřebuje s rodičem o něčem důležitém ohledně dítěte mluvit, začne sama. Většina rodičů s učitelkou mluví spíše v době, kdy má jejich dítě nějaké vážnější problémy, kterých si všimnou, nebo o kterých je paní učitelka Linda informuje.

Otcí Tobiáše paní učitelka sděluje, že Tobík kašle a ona má podezření, že by mohl být nemocný. Paní učitelka Linda říká, že nesmí rodiče do ničeho nutit. Měla by je pouze informovat a poskytnout radu. Snaží se být proto nenásilně dovést rodiče k tomu, co je pro jejich dítě správné. Otec Tobiáše nejprve tvrdí, že mu připadá, že je Tobiáš v pořádku, poté však přiznává, že Toník kašle a že jej tedy asi vezme k doktorovi.

Pro Rafaela přišla maminka. Paní učitelka s ní chvíli nezávazně mluví a říká: „S Rafaelem ještě pořád bojujeme a vypadá to, že to ještě potrvá. On je moc šikovnej, ale má příliš energie.“ Maminka vypadá, že si je vědoma toho, o čem je řeč a odpovídá: „Já vím. Doma taky zlobí. Teď jsem ho přihlásila na fotbal.“ Paní učitelka reaguje, že je to dobrý nápad, neboť při sportu energii vybije.

Dle názoru paní učitelky Lindy je samozřejmé, že děti zlobí a ona jako učitelka musí umět děti zvládat. Avšak pokud zlobení dítěte dosáhne určitého bodu, kdy je dítě opravdu téměř nezvladatelné a narušuje práci učitelky, jedná se o problém. Paní učitelka si o tom proto promluví s rodičem dítěte. Rafael je právě ten případ. Paní učitelka si již Rafaelovou maminkou dříve promluvila, aby o tom věděla a zkusila něco s dítětem udělat. Takovýto společný postup učitelky MŠ a rodiče ve výchově mnohdy pomůže. Rafaelovo chování se již trochu zlepšilo. Paní Linda se k rodičům vždy chová slušně a mile. Vždy je diplomatická a asertivní. Pokud rodiči potřebuje říci o dítěti něco negativního, snaží se to vyvážit také pozitivní zprávou. Nechce, aby ji rodiče vnímaly, jako učitelku, která je nevrlá a na vše si stěžuje, nebo aby si mysleli, že si na jejich dítě „zasedla“. Rodiče by se jí pak mohli totiž i vyhýbat.

Dle odborné literatury by učitelka MŠ měla rodiče dětí pravidelně informovat o prospívání jejich dítěte a o jeho individuálních pokrocích v rozvoji a učení. Měla by rodičům sdělovat pedagogické záměry a postoje k dítěti, smysl pedagogických činností a jejich účinek. Měla by se s rodiči domlouvat o společném postupu při výchově a vzdělávání dítěte.²⁶¹ Rodičům by měla poskytovat rady ohledně stimulace dítěte v oblasti, v níž dítě vykazuje např. výjimečné předpoklady či naopak je mu třeba speciálně pomoci.²⁶² Měla by

²⁶¹ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 35.

²⁶² TOMANOVÁ in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 122.

nabízet rady ve věcech výchovy vzdělávání a nabízet v řešení v rozsahu, jenž odpovídá kompetencím učitelky MŠ a mateřské školy.²⁶³ Měla by být schopna poradit, na které instituce se mohou rodiče obrátit, doporučit kontakt s logopedem, pedagogicko-psychologickou poradnou, se zdravotnickým zařízením nebo se základní uměleckou školou.²⁶⁴ Učitelka by měla s rodiči jednat ohleduplně, taktně, s vědomím, že pracuje s důvěrnými informacemi. Nesmí zasahovat do života a soukromí rodiny.²⁶⁵ Měla by chránit soukromí rodiny a zachovávat diskrétnost v jejích svěřených vnitřních záležitostech. Měla by se vyvarovat přílišné horlivosti a poskytování nevyžádaných rad.²⁶⁶

Dále by měla rodičům umožnit podílet se na dění v MŠ, účastnit se různých programů, dle svého zájmu zde vstupovat do her svých dětí.²⁶⁷ Měla by rodičům umožňovat přístup za svým dítětem do třídy a účastnit se jeho činností. Měla by také rodičům umožňovat účastnit se na tvorbě programu školy i na jeho hodnocení.²⁶⁸

Některým rodičům paní učitelka Linda nepotřebuje říci nic důležitého o dítěti a jen si s nimi přátelsky povídá. To však je také velmi důležité, paní učitelka se o rodině dítěte něco dozví a udržuje s rodiči přátelské vztahy a rodiče si na základě toho uvědomují, že paní učitelka je velice přívětivá a vstřícná a že s ní mohou kdykoli mluvit.

K tomu odborná literatura říká, že učitelka MŠ by měla provádět tzv. diagnostiku rodiny. Měla by se snažit rodinu dítěte dobře poznat, aby znala rodinné zázemí dětí, informace o rodině a jejím výchovném stylu. Kvalita spolupráce rodiny a školy závisí na dobrém vzájemném poznání. Učitelka by se o toto dobré vzájemné poznání měla snažit a měla by tak pomáhat jednotně působit na dítě a spolupodílet se na řešení různých problémů.²⁶⁹ Učitelka by měla sledovat konkrétní potřeby dítěte a jeho rodiny a snažit se jim vyhovět.²⁷⁰

Předání posledního dítěte rodičům a odchod učitelky z MŠ

Většinou kolem 16:00 paní učitelka předává rodičům poslední dítě ve třídě. Poté třídu uklidí, aby byla třída připravená pro ranní službu paní učitelka Petry. Paní provozní také

²⁶³ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 45.

²⁶⁴ TOMANOVÁ in ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*, s. 122.

²⁶⁵ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 36.

²⁶⁶ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 36.

²⁶⁷ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 36.

²⁶⁸ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 45.

²⁶⁹ ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola: Teorie a praxe I*, s. 98.

²⁷⁰ SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 35.

každý den provádí důkladný úklid třídy i celé budovy. Poté se paní učitelka Linda i paní Radka převléknou. Paní Linda zamkne dveře vedoucí do třídy a do šaten, zamkne a zakóduje budovu a obě ženy odcházejí domů. Odpolední služba končí paní učitelce Lindě v 16:15, avšak mnohdy opouští MŠ krátce po 16:00.

Soukromá část dne učitelky MŠ, jež se pojí k práci učitelky MŠ

Soukromá část dne paní učitelky Lindy v den s odpolední službou je podobná jako v den s ranní službou. Ve dny, kdy přichází do MŠ na odpolední službu v 9:30 se účastní společně s paní učitelkou Petrou dopoledního programu pro děti, a proto se obě ženy dohodnou na přípravě společně většinou již v MŠ.

3.2.3. Činnosti učitelky MŠ, které nejsou součástí jejího běžného pracovního dne

Paní učitelka Linda uskutečňuje různé další činnosti, jež nejsou součástí jejího běžného pracovního dne:

Účast na akcích MŠ

Paní učitelka se různých akcí MŠ, jako jsou besídky či třídní výlety. Paní učitelka také účastní různých dalších akcí, do nichž se MŠ Na Zvonečku zapojuje. Ty bývají organizovány úřadem městské části. Jedná se např. o přehlídky vystoupení MŠ na veřejných akcích či spolupráce s místním domovem seniorů.

Tyto činnosti patří k provozně-organizačním činnostem učitelky MŠ.²⁷¹

Účast na poradách MŠ

Čtyřikrát za rok se paní učitelka Linda účastní porad v MŠ. Porady jsou dvojího druhu: provozní (jsou přítomni provozní zaměstnanci a učitelky MŠ a řeší se provozní záležitosti MŠ) a pedagogické (jsou přítomni jen učitelky MŠ a řeší se pedagogické záležitosti). Obě porady se uskutečňují dvakrát za rok.

Účast na poradách patří k tzv. operativním činnostem učitelky MŠ.²⁷²

²⁷¹ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

²⁷² BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

Zástupy za kolegyně

V případě potřeby paní učitelka zastupuje kolegyně, které jsou nemocné nebo se nemohou z jiného důvodu do MŠ dostavit.

Tato činnost patří k tzv. operativním činnostem učitelky MŠ.²⁷³

Činnosti vyplývající z pozice zástupkyně ředitelky MŠ

Paní učitelka Linda vykonává rovněž činnosti, jež vyplývají z její pozice zástupkyně ředitelky MŠ. Jako zástupkyně ředitelky paní učitelka Linda vede evidenci o pracovní docházce zaměstnanců, kterou plánuje služby učitelek, kontroluje a řídí čerpání dovolených v průběhu školního roku i o prázdninách a studijní volna, organizuje zástupy, podle směrnic o oběhu účetních dokladů s paní ředitelkou pečuje o pokladnu školky. Jednou do roka je předsedkyně inventarizační komise a s paní ředitelkou provádí inventarizaci veškerého majetku MŠ. Dále se stará o další administrativní záležitosti, jako je například kontrola průměrů dětí ve třídách za každý měsíc. V nepřítomnosti ředitelky v MŠ vyřizuje různé náležitosti. Pomáhá paní ředitelce také u zápisu dětí do MŠ.

Další vzdělávání

Paní učitelka se věnuje dalšímu svému vzdělávání. Říká, že je potřeba, aby se učitelka neustále vzdělávala, aby si rozšiřovala znalosti a dovednosti. Ona sama se snaží, aby svou práci odváděla co nejlépe a sama sebe měnila k lepšímu, zdokonalovala se. Věnuje se proto sebevzdělávání na základě odborné literatury, také navštěvuje různé kurzy pro učitelky MŠ, a to povinně i dobrovolně. Učitelky MŠ mají další vzdělávání povinné a ročně k tomu mají k dispozici zhruba 12-ti denní placené studijní volno.

Další vzdělávání je tzv. sebevzdělávacím činnostem učitelky MŠ.²⁷⁴

Paní učitelka Linda zatím necítí potřebu dodělat si VŠ, přestože se to v budoucnosti pro všechny učitelky MŠ plánuje jako povinné. Je toho názoru, že pro učitelky v mateřské škole vysoká škola potřeba není, že střední pedagogická škola úplně stačí na to, aby připravila učitelku na práci v mateřské škole. Říká, že když přípravě, kterou získala na střední škole, připočítá svou dlouhou praxi, schopnosti a znalosti, které získala dalším vzděláváním, lze říci, že má totéž a snad i více než vysokoškolačka.

²⁷³ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

²⁷⁴ BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*, s. 89.

Další činnosti

Paní učitelka Linda je ve své profesi velice aktivní, různě se angažuje. Před časem chtěla profesně postoupit výše a účastnila se konkurzů na ředitelku MŠ, které pro ni však nebyly úspěšné. Paní učitelka Linda se však stala zástupkyní ředitelky a vedoucí odloučeného pracoviště na Slunečném náměstí. Ráda se účastní různých akcí a příležitostí spojených s její profesí.

Také je iniciativní a snaží se přispět ke zkvalitnění služeb MŠ, v níž pracuje (např. podáváním různých návrhů paní ředitelce).

Tyto činnosti paní učitelky Lindy patří k tzv. Tyto činnosti patří ke koncepčním činnostem učitelky MŠ.²⁷⁵

Paní Linda také spolupracuje však se studenty pedagogických škol, kteří jsou v MŠ na praxi. Avšak s nadšením spolupracuje také s těmi studenty, kteří v MŠ chtějí sbírat podklady pro svou bakalářskou či diplomovou práci. Paní Linda se chce tímto způsobem podílet na osvětě ohledně profese učitelky MŠ, protože jí vadí, že veřejnost a dokonce ani dokonce rodiče, kteří mají své děti v MŠ, nevědí co přesně práce učitelky MŠ zahrnuje.

3.2.4. Interpretace profese učitelky MŠ paní učitelkou Lindou Šafránkovou

V této podkapitole shrnuji, jak paní učitelka Šafránková interpretuje svou zkušenost být učitelkou v MŠ. Zajímalo mne především, jakou představu má paní učitelka o funkci učitelky MŠ, co chce dětem předat, na co klade při výchovně-vzdělávací práci s dětmi důraz, jaké vlastnosti by dle jejího mínění měla učitelka MŠ mít, jakou motivace má ona sama k vykonávání profese učitelky MŠ, co paní učitelce na její profesi vyhovuje a co jí naopak nevyhovuje.

Pro paní učitelku Lindu Šafránkovou je dle jejích slov profese učitelky MŠ posláním. To znamená, že ji nepovažuje ji za zaměstnání, v němž by si měla odbýt pracovní hodiny a dělat jej pouze pro peníze. Paní Linda si tuto profesi zvolila sama. Má ráda děti a vždy s nimi chtěla pracovat a její práce ji baví. Práce s dětmi paní Šafránkovou naplňuje, považuje ji za smysluplnou. Motivací k tomu, aby tuto práci dělala pro ni je, že se může podílet na výchově a vzdělání dětí v době, kdy se jim teprve dávají základy do života. Motivací je také to, že na dětech vidí výsledky své práce a že je na nich vidět vděčnost za zájem a čas, který

²⁷⁵ VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*, s. 21.

jim věnuje. Paní Linda je šťastná, pokud její práci ocení i rodiče dětí, pokud jí poděkují za výsledky její práce, které jsou na dětech patrné, dále je pro ni oceněním, pokud rodiče chtějí dát své mladší děti do třídy pouze k ní nebo pokud ji doporučí svým známým.

Dle paní učitelky Šafránkové je učitelka MŠ vedle rodičů v životě dítěte velice důležitým člověkem, neboť s dítětem tráví každý den ve školce mnoho času. Takto malé děti jsou téměř nepopsaný list papíru a učitelka jim může předat mnohé. Učitelka MŠ se podílí na utváření osobnosti dítěte předškolního věku a proto je důležité, aby ona sama byla kvalitním člověkem, neboť dětem předává mnohé ze své osobnosti. Cílem paní učitelky Šafránkové je přispět k tomu, aby se ze všech dětí, jež má ve třídě, stali dobří lidé (takoví, kteří mají z hlediska morálky člověka kvalitní vlastností, tj. nikomu neubližují, nepodvádějí, nelžou, pomáhají druhým atp.). Paní učitelka chce dětem také předat různé znalosti, protože základy z různých oblastí děti musí mít. Dále chce samozřejmě naučit děti dalším důležitým věcem, jako je osvojit si hygienické návyky, osvojit si základy slušného chování, schopnost sebeobsluhy, dovednost uklízet si po sobě, umět navazovat přátelské vztahy a komunikovat s druhými dětmi a dospělými, žít v kolektivu, přizpůsobovat se ostatním, myslet i na druhé a nevidět jen sám sebe, pomáhat si navzájem, nebát se projevit svoje city, umět se zdravě prosadit, atp.

Paní učitelce se na její práci líbí, že je tato práce variabilní, různorodá. Může si ji sama organizovat a plánovat. Není to stereotypní práce. Musí se sice orientovat dle vzdělávacího programu a dodržovat jeho předepsaný základ, ale zároveň má prostor pro uplatňování různých svých nápadů a může si práci s dětmi plánovat dle svého uvážení.

Jsou však některé skutečnosti, které paní učitelce Šafránkové na profesi učitelky MŠ vadí či nevyhovují. Jsou to především některé nedostatečné podmínky, které poskytují učitelkám MŠ stát. Jedná se například o nízký plat, dále jsou to nízké finance pro provoz mateřských škol, další škrty v rozpočtu pro mateřské školy či vysoký a neustále se zvyšující počet dětí ve třídách. Paní učitelka říká, že v soukromých MŠ jsou samozřejmě podmínky lepší, avšak pracovat by v nich v žádném případě nechtěla, neboť rodiče, kteří za MŠ platí větší peníze, mají mnohdy tendence jednat s učitelkami zle, povyšovat se na ně.

Nespokojená je paní učitelka také s přístupem rodičů. Nezajímají se průběžně o dění v MŠ, o to, co učitelka s dětmi dělá, co je učí. O svém dítěti s paní učitelkou často mluví až tehdy, když má nějaké problémy. Dle názoru paní učitelky Lindy je však nezájem o děti ze strany rodičů v dnešní době všeobecný, rodiče se věnují něčemu svému a na dítě „nemají čas“. MŠ a práce učitelky si neváží a berou ji jako lacinou hlídací službu.

Také veřejnost není dle paní Lindy s prací učitelky MŠ dostatečně obeznámena a možná z toho důvodu práci učitelky MŠ neocenuje. Postavení a funkce této profese ve společnosti degraduje. Lidé si často myslí, že ve školce učitelka děti pouze hlídá a hraje si s nimi. Paní učitelka však zdůrazňuje, že práce učitelky toho v dnešní době obsahuje mnohem více. Nic, co paní učitelka MŠ v rámci výchovně-vzdělávací práce dělá, není nahodilé, ale práce se systematicky plánuje. Učitelka MŠ se podílí na utváření osobnosti dítěte a dává mu základ do života a proto je společnost významná. Paní učitelka Šafránková si proto přeje, aby se povědomí o práci učitelky MŠ rozšířilo a sama se k tomu snaží přispět.

Dle mínění paní učitelky Šafránkové by měla mít učitelka MŠ určité vlastnosti. Měla by mít samozřejmě znalosti ze školy, ale především by měla být empatická a mít mateřské cítění, což ji žádná škola nenaučí. Pro učitelku MŠ je velice důležité, aby svou profesi brala jako poslání a ne jako zaměstnání, aby ji ta práce bavila, a aby měla ráda děti. Na učitelce a jejím jednání je znát, pokud tomu tak není. Učitelka by měla mít také určité zkušenosti s dětmi (alespoň jako matka), aby děti uměla zvládat. Při práci s dětmi je totiž důležité, aby paní učitelka dokázala vytvořit a udržet kázeň, aby děti dodržovaly různá pravidla, aby paní učitelku poslouchaly. Dle paní učitelky Šafránkové musí být ve školce disciplína a pevný řád. Je to z toho důvodu, aby paní učitelka mohla s dětmi pracovat a také proto, aby se děti naučily respektovat pravidla a zapadly tak do společnosti, jež jejich dodržování vyžaduje.

Paní učitelka Šafránková zdůrazňuje, že je důležité, aby v MŠ panovalo dobré klima, tedy aby vztahy mezi všemi pracovníky MŠ byly dobré, a aby ředitelka byla dobrou ředitelkou, která je schopna vést MŠ. Učitelka by měla mít k sobě ve třídě také vhodnou kolegyni učitelku, se kterou si rozumí a mají stejný přístup k dětem. Paní učitelka Linda má totiž s negativním klimatem na MŠ zkušenosti a je si vědoma toho, jaký má na učitelku vliv. Proto je pro ni o to víc významné, aby klima na MŠ bylo pozitivní.

4. Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala popisu modelového dne jedné konkrétní učitelky MŠ. Zjišťovala jsem, jak její běžný pracovní den probíhá, jaké činnosti učitelka MŠ v průběhu dne obvykle vykonává. Také jsem se zajímala o to, jak paní učitelka, s níž jsem spolupracovala, interpretuje svou zkušenost být učitelkou v MŠ, tedy jaké jsou její názory ohledně různých aspektů její profese.

Na základě interpretace dat získaných výzkumem jsem popsala dva běžné pracovní dny paní učitelky MŠ Lindy Šafránkové, den s ranní a den s odpolední službou, v nichž jsem rozepsala všechny činnosti, jež paní učitelka vykonává. Tento popis jsem doplnila o různé zdůvodnění a názory paní učitelky a o poznatky, jež jsem k jednotlivým aspektům dne učitelky MŠ čerpala z odborné literatury. Samostatnou podkapitolu jsem věnovala tomu, jak paní učitelka interpretuje svou zkušenost být učitelkou MŠ.

Popis činností, jež učitelka ve skutečnosti v průběhu svého běžného pracovního dne vykonává, jsem srovnala s tím, jaké činnosti, jež by měla učitelka MŠ vykonávat a požadavky, jež by měla naplňovat, předepisuje učitelce MŠ odborná literatura. Dospěla jsem k následujícímu závěru:

Paní učitelka MŠ Linda Šafránková vykonává téměř všechny činnosti, které by měla učitelka MŠ vykonávat a naplňuje všechny požadavky, které jí odborná literatura předepisuje. Požadavkem, který paní učitelka zcela nenaplňuje je, že by měla k dětem přistupovat individuálně, přizpůsobovat vzdělávání jejich individuálním potřebám, nabízet dětem nabídku připravených činností, ze kterých si mají děti možnost svobodně a individuálně si volit. Po učitelce se také požaduje, aby dětem se specifickými vzdělávacími potřebami vycházela vstřícným způsobem, že by jim měla připravovat individuální vzdělávací plán a v praxi ho uskutečňovat.

Paní učitelka Šafránkové to zdůvodňuje tím, že k tomu, aby tyto požadavky uskutečňovala nemá poskytnuty vyhovující podmínky. Ve třídě má na starosti kolem 20 dětí (někdy i 24) a v tomto počtu je problematické, aby se věnovala jednotlivým dětem, zvláště těm se speciálními vzdělávacími potřebami, aby s nimi například vykonávala jinou činnost než s ostatními, nebo ji uskutečňovala jinak dle potřeb dítěte. Paní učitelka Šafránková se snaží jednat s dětmi individuálně, respektovat jejich potřeby, možnosti a zájmy. Může tak ale činit jen do určité míry. S tím souvisí také nabízení různých činností dětem, jež si mají děti vybírat. Daleko reálnější je organizovat společné činnosti, jichž se účastní všechny děti.

V průběhu různých činností se paní učitelka Šafránková věnuje co nejvíce je to možné jednotlivým dětem (viz dopolední program při ranní službě učitelky MŠ), často však na úkor sebe sama, neboť věnovat se takovému počtu dětí tolik hodin v jednom kuse je často psychicky a fyzicky náročné. Individuální přístup a nabídku různých činností proto uplatňuje především v průběhu činností, v nichž je to možné (především ranní a odpolední hra dětí).

Na závěr bych chtěla dodat, že dle mého názoru je paní učitelka Šafránková skutečně kvalitní učitelkou. Paní Má za sebou již 27 let praxe a tudíž jí nic z pedagogické práce, co je možné uskutečňovat, nečiní problémy, jako například učitelkám začátečnicím. Před několika lety byla dokonce školní inspekcí oceněna jako kvalitní učitelka. Nemohu říci, zda jsou ostatní učitelky dosahují takových kvalit jako ona, ale lze vyslovit přání, aby bylo co nejvíce učitelk MŠ takových, jako je ona.

5. Seznam použitých zdrojů

Literatura

BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003.

BILDOVÁ, L. *Den učitelky v mateřské škole*. Praha, 2011. Projekt k souborné zkoušce SVIP. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií.

ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001.

ČURNOVÁ, Z. *Den surfaře: antropologická studie surfařů a surfařek na australském Zlatém pobřeží*. Praha, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2007.

EVANOVÁ, B. *Genderové stereotypy v mateřské škole*. Praha, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií

GEDEONOVÁ, H. *Jeden den děkana farnosti*. Praha, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2005.

KALHOUS, Z., Obst, O., et al. *Školní didaktika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009.

KOŽÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008.

KOHOUTEK, R., et al. *Základy pedagogické psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 1996.

KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996.

- NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*, Olomouc: Votobia, 2006.
- PENCOVÁ, P. *Osobnost učitele v MŠ*. Plzeň, 2011. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Pedagogická fakulta.
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 1997.
- PRŮCHA, J. *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009.
- PRŮCHA, J. *Učitel : Současné poznatky o profesi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 1998.
- SILVERMAN, D. *Ako robiť kvalitatívny výskum*, Bratislava: Ikar, 2005.
- SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Praktický průvodce třídním vzdělávacím programem mateřské školy*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2006.
- SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010.
- ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola: Teorie a praxe I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, , Pedagogická fakulta, 2004.
- ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe II*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta,, 2004.
- ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007.
- ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., ŠALAMOUNOVÁ, Z. *Komunikace ve školní třídě*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012.

VAŠUTOVÁ, J. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002.

WALTEROVÁ, E., et al. *Učitelé jako profesní skupina, jejich vzdělávání a podpůrný systém: 1. díl*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2001.

Elektronické zdroje

HEŘMANSKÝ, M. *Kvalitativní analýza dat* (online) (cit. 10.9.2012). Dostupné z WWW: <<http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614>>

CHENAIL, R.J. *Jak srovnat kvalitativní výzkum do latě* (online) (cit. 10.9.2012). Dostupné z WWW: <<http://moodle.fhs.cuni.cz/mod/resource/view.php?id=8465>>

Internetové stránky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (online). (cit. 10.9. 2012). Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.ct.>>

KONOPÁSEK, Zdeněk. *Co si počít s počítačem v kvalitativním výzkumu* (online). (cit. 10.9. 2012). Dostupné z WWW: <<http://moodle.fhs.cuni.cz/mod/resource/view.php?id=8390>>

PAVLÍK, Petr. *Vzorkování, kladení otázek* (online). (cit. 10.9. 2012). Dostupné z WWW: <<https://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?id=3416b81cae748aeae8f64ba2d2647f8a&tid=&do=down&did=9428>>

RANDÝSEK, Š. *Učitel na základní škole v Zubří*. 2010. Diplomová práce (online). (cit. 10.9. 2012). Dostupné z WWW: <http://dspace.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/14196/rand%C3%BDsek_2010_dp.pdf?sequence=1>

VAŇKOVÁ, Markéta. *Verbální techniky dotazování* (online). (cit. 10.9. 2012). Dostupné z WWW: <<http://moodle.fhs.cuni.cz/mod/resource/view.php?id=8839>>

Legislativa

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon)

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků (Nařízení vlády k zákonu o pedagogických pracovnících)

Nařízení vlády č. 18/2006 Sb., kterým se mění nařízení vlády 689/2004 Sb.; Nařízení vlády č. 689/2004 Sb., kterým se stanoví soustava oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání (Nařízení vlády ke Školskému zákonu)